

Efekt neposredne blizine u kontekstu pretilosti kod djece

Čulić, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:920623>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Diplomski studij psihologije

Ana Čulić

Efekt neposredne blizine u kontekstu pretilosti kod djece

Diplomski rad

Rijeka, 2015.

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Diplomski studij psihologije

Ana Čulić

Efekt neposredne blizine u kontekstu pretilosti kod djece

Diplomski rad

Mentorica: dr.sc. Barbara Kalebić Maglica

Rijeka, 2015.

Izjava

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad izradila samostalno, koristeći isključivo znanje stečeno na Filozofskom fakultetu u Rijeci, pri Odsjeku za psihologiju, služeći se navedenim izvorima podataka te uz stručno vodstvo mentorice dr. sc. Barbare Kalebić Maglica, kojoj se srdačno zahvaljujem.

U Rijeci, 2015. godine.

Zahvale

Zahvaljujem svojoj mentorici, dr. sc. Barbari Kalebić Maglica, za svu pomoć, podršku i informacije koje mi je pružila za vrijeme pisanja ovog rada.

Također, zahvaljujem i prof. dr. sc. Igoru Kardumu i dr. sc. Domagoju Švegaru koji su mi svojim znanjem i stručnošću pomogli u izradi ovog rada.

Uz to se želim zahvaliti svim članovima Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Rijeci na svim znanjima i vještinama koje su mi tijekom ovog studija prenijeli.

Zahvaljujem se također i osnovnim školama „Gornja Vežica“ i „Vežica“, djeci koja ih pohađaju, kao i njihovim roditeljima, bez kojih izrada ovog rada ne bi bila moguća.

I za kraj, od srca zahvaljujem svojim roditeljima i prijateljima na pruženoj pomoći, podršci i ljubavi tijekom studiranja, a posebno zahvaljujem mom dragom Srđanu Radojčiću koji mi je kao dugogodišnji momak, najbolji prijatelj, cimer i kolega pružao podršku, ljubav i pomoć u svim životnim trenucima.

SAŽETAK

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati postoji li kod djece razlika u procjeni preferencije druženja s određenim djetetom ovisno o tjelesnoj težini procjenjivanog djeteta. Također, ispitano je hoće li grupa djece od strane ispitanika biti preferirana za druženje onoliko koliko će biti preferiran njen najmanje poželjan član, a ne kao suma iskazanih preferencija prema svakom članu grupe posebno.

U istraživanju je sudjelovao prigodni uzorak od 59 dječaka i 43 djevojčice od prvog do četvrtog razreda dviju riječkih osnovnih škola. Zadatak ispitanika bio je procijeniti na skali od 1 do 4 koliko bi se voljeli družiti individualno s djetetom te s grupom djece prikazanima na crtežu. Svako prikazano dijete normalne težine je imalo i svog para blizanca koji je bio pretio, no po svemu ostalome je bio identičan svom paru. Sveukupno je bilo 20 individualnih crteža djece koji su kombinirani u 30 grupa koje su se sastojale od četvero djece različite tjelesne težine i spola. Rezultati su pokazali da ispitanici u značajno većoj mjeri biraju za druženje djecu normalne tjelesne težine u odnosu na pretilu djecu. U grupi koja se sastoji od troje djece normalne težine i jednim pretilim djetetom je veću procjenu poželjnosti druženja imala grupa u situaciji kada su procjene poželjnosti druženja zasnovane na procjeni grupe kao cjeline od grupe u situaciji kada su procjene poželjnosti druženja zasnovane na sumi individualnih preferencija za druženje sa svakim članom grupe. Prema hipotezi je očekivano da će veću procjenu poželjnosti druženja imati grupa čije su procjene zasnovane na sumi individualnih preferencija za druženje sa svakim članom grupe jer će u grupi koja je procijenjena kao cjelina pretilo dijete zbog salijentnosti i efekta neposredne blizine utjecati na smanjenje procjene poželjnosti druženja s tom grupom, što ovim istraživanjem nije dobiveno.

Navedeni rezultati pružaju osnovu za provedbu daljnjih istraživanja kojima bi se dodatno ispitao efekt neposredne blizine u kontekstu poželjnosti druženja s grupama djece u kojima se zajedno nalaze djeca normalne tjelesne težine i pretila djeca. Također, rezultati ovog istraživanja ukazuju na važnost kontakta kao efikasnog načina smanjenja predrasuda prema pretiloj djeci.

Ključne riječi: *efekt neposredne blizine, pretilost kod djece, predrasude, hipoteza kontakta, izbor partnera za igru kod djece*

Mere Proximity Effect in Context of Child Obesity

Abstract

The aim of this paper was to explore if there is a difference in children's estimates of socializing preference with children of different body weight. Also, we tested if the group of children selected for socializing would be as preferred as its least preferred member or if the groups' preference would be a sum of the individual member preferences.

The study was conducted on a sample of 59 boys and 43 girls from first to fourth grade who attend two elementary schools in Rijeka. Participants had to rate on a scale from 1 to 4 their willingness to socialize with a child or a group of children presented on the picture. Every presented average-weight child also had its obese twin pair who was in every way identical to its twin, except in weight. A total of 20 individual pictures of children were combined in 30 qualitatively different groups of four children. The results showed that participants significantly preferred socializing with average-weight children than with obese children. The group which consisted of three average weight children and one obese child had a higher socializing preference when the preference ratings were given to group as a whole rather than when the ratings were calculated as the sum of each individual group member socializing preference. According to our hypothesis, we expected that the group whose preference ratings were calculated as the sum of each individual group member preference for socializing would have higher preference ratings than the group which was rated as a whole, since the obese child in the latter group would lower the socializing preference of the entire group due to the mere proximity effect. However, the results did not confirm our hypothesis.

These findings provide a basis for future researches that would focus on exploring the mere proximity effect in context of socializing preference with groups of children who differ in their body weight. Also, the results emphasize the importance of contact as an effective way of reducing prejudice against obese children.

Key words: mere proximity effect, obesity in children, prejudice, contact hypothesis, child playmate choice

SADRŽAJ

1. UVOD	8
1.1. Teorije nastanka predrasuda kod djece	9
1.2. Smanjenje predrasuda	11
1.3. Stigmatizacija pretilih osoba	13
1.4. Pretilost kod djece i s njom povezana stigmatizacija	15
1.5. Istraživanje efekta neposredne blizine u kontekstu pretilosti kod djece	19
2. PROBLEMI I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA	22
3. METODA	22
3.1. Ispitanici	22
3.2. Instrumentarij	23
3.3. Postupak	26
4. REZULTATI	28
5. DISKUSIJA	43
6. ZAKLJUČAK	50
7. LITERATURA	51
8. PRILOZI	57

1. UVOD

Stavovi predstavljaju jedan od središnjih koncepata socijalne psihologije. Kroz povijest su mnogi autori predlagali razne definicije stavova, a jedna od prvih je bila Allportova (1935) koja kaže kako je stav mentalna spremnost stečena individualnim iskustvom koja vrši direktivni ili dinamički utjecaj na reagiranje pojedinca na objekte i situacije s kojima dolazi u dodir. Teorijski gledano, postoje dva različita pristupa definiranju stavova, a to su jednodimenzionalni pristup i trokomponentni pristup. Prema jednodimenzionalnom pristupu stavovi se sastoje od osjećaja (pozitivnih i negativnih) prema nekoj osobi, objektu ili temi ili njihovoj evaluaciji (Cialdini, Petty i Cacioppo, 1981). S druge strane, trokomponentni pristup tvrdi kako se stavovi sastoje od kognitivne, afektivne i ponašajne komponente. Kognitivna komponenta uključuje vjerovanja ili misli koje čine stav, emocionalnu komponentu čini vrsta emocije (npr. ljutnja, toplina) i ekstremnost stava (npr. blaga neugoda, izraženo neprijateljstvo), dok se ponašajna komponenta odnosi na akciju usmjerenu prema objektu stava (Aronson, Wilson i Akert, 2005).

Stavovi se stječu, mijenjaju i oblikuju tijekom procesa socijalnog razvoja osobe, a sam socijalni razvoj se stječe kroz direktno iskustvo s okolinom ili pak učenjem o socijalnoj okolini. Upravo kroz sam proces stjecanja, mijenjanja i oblikovanja stavova tijekom vremena može doći do pojave stereotipa, predrasuda i diskriminacija. *Stereotipi* predstavljaju kognitivnu komponentu stava, a definiraju se kao generalizacija o grupi ljudi kojom se istovjetne osobine pripisuju gotovo svim članovima te grupe, neovisno o stvarnim varijacijama između članova. Jednom formirani, stereotipi su otporni na promjene uslijed novih informacija (Aronson i sur., 2005). *Diskriminacija* predstavlja ponašajnu komponentu stava, a definira se kao neopravdano negativno ili štetno ponašanje prema članovima grupe samo zbog njihove pripadnosti toj specifičnoj grupi (Aronson i sur., 2005). Neki od brojnih oblika diskriminacije su izbjegavanje pripadnika manjinske skupine, ismijavanje, govor mržnje, napadi, etničko čišćenje i genocid, itd.

Predrasude predstavljaju emocionalnu komponentu stava, a definiraju se kao neprijateljski ili negativan stav prema pripadnicima prepoznatljive grupe ljudi zasnovan isključivo na temelju njihove pripadnosti toj specifičnoj grupi (Aronson i sur., 2005). Osobine koje se pripisuju objektu predrasuda su negativne i nekritički se primjenjuju na grupu kao cjelinu, te se zanemaruju ili ne primjećuju individualne osobine i ponašanja žrtve predrasude. S obzirom da su mnogi autori predlagali svoje individualne definicije predrasuda,

Ashmore (1970) je odlučio istražiti koje su zajedničke karakteristike tih definicija te je u konačnici ustvrdio da postoje četiri temeljne točke u kojima se definicije podudaraju, a to su: predrasude su stavovi (negativne procjene ili evaluacije), predstavljaju međugrupni fenomen te imaju negativnu i generaliziranu orijentaciju prema ciljanom objektu. Integriranjem tih temeljnih točaka slaganja raznih definicija Ashmore (1970) je predložio svoju definiciju: Predrasuda je negativan stav prema socijalno definiranoj grupi i prema bilo kojoj osobi koja je percipirana članom te grupe.

1.1. Teorije nastanka predrasuda kod djece

Postoje mnoge teorije koje objašnjavaju uzroke pojave predrasuda kod odraslih, a na sličan način se mogu kategorizirati teorijska objašnjenja predrasuda u dječjoj dobi. Tri temeljne skupine teorija se dijele na pristupe temeljene na ličnosti, kognitivne pristupe te na socijalno - psihološke pristupe (Akrami, 2005).

Pristupi temeljeni na ličnosti objašnjavaju predrasude kao fenomen koji je u velikoj mjeri objašnjiv intrapersonalnim čimbenicima, stoga prema ovom pristupu sklonost predrasudama ne spada u socijalno-psihološke fenomene. U prilog ovoj teoriji ide činjenica da pojedinci različitog socijalnog podrijetla imaju slične predrasude, što je potvrđeno u brojnim istraživanjima (Allport, 1954; McFarland, 2001). U kontekstu ovog pristupa poznata je i teorija autoritarne ličnosti, pri čemu se autoritarna ličnost definira kao ona koja teži autoritarnome društvenom sustavu te zahtijeva poslušnost, podređenost i pokorno prihvatanje autoriteta (Reber i Reber, 2001). Teorija unutrašnjih stanja Adorna, Brunswika, Levinsona i Sanforda (1950) predstavlja verziju teorije autoritarne ličnosti koja je prilagođena dječjoj dobi. Teorija unutrašnjih stanja je psihodinamska teorija prema kojoj veću vjerojatnost za razvijanje predrasuda imaju djeca koja doživljavaju i prikrivaju bijes, neprijateljstvo, frustraciju i socijalnu anksioznost koji nastaju kao posljedice roditeljskoga stila odgoja (Maričić, 2009).

Kognitivni pristup u svojoj osnovi ima Piagetovu kognitivno-razvojnu teoriju predrasuda prema kojoj su one posljedica stupnja kognitivnog razvoja i njegovih ograničenja te prateće potrebe pojednostavljivanja socijalnog svijeta, zbog čega nemaju negativno značenje poput predrasuda odraslih (Maričić, 2009). U predoperacijskom razdoblju djeca stvaraju jasno odijeljene kategorije te nisu sposobna istu osobu smjestiti u veći broj različitih kategorija. Također, tijekom tog razdoblja djeca su egocentrična te imaju sklonost gledati na svijet isključivo iz vlastite perspektive. U dobi od sedme do desete godine djeca mijenjaju

svoju perspektivu od egocentrične u sociocentričnu. Sociocentrična perspektiva je tip perspektive kod koje se dijete usmjerava na preferenciju vlastite grupe, te je potvrđena i u novijim istraživanjima koja naglašavaju da ona ne znači "ono što je različito od mene je loše", već "ono što je slično meni je dobro" (Cameron, Alvarez, Ruble i Fulgni, 2001).

Zagovornici *socijalno – psihološkog pristupa* smatraju da su predrasude posljedica posebnih društvenih i strukturalnih okolnosti, a ne prirodna posljedica stvaranja grupa (Brewer, 1999). U društvima u kojima među različitim skupinama postoji snažan antagonizam se primjećuje pojava predrasuda još u vrlo ranoj dobi (Maričić, 2009). U ranom djetinjstvu dolazi do najizraženijeg socijalnog učenja: djeca uče stavove roditelja te ih roditelji izravnim i neizravnim putem nagrađuju ako djeca pokažu iste predrasude koje roditelji imaju. Predrasude se, osim putem roditeljskog utjecaja, uče i unutar jedne kulture, zbog čega mnogi pripadnici iste kulture imaju zajedničke predrasude. Uzmimo za primjer predrasude prema osobama s prekomjernom težinom: istraživanja su pokazala da je takav tip predrasuda češći u kulturama koje izrazito veliku važnost pridaju fizičkom izgledu te izražavaju preferenciju prema mršavijoj i vitkijoj tjelesnoj figuri (Crandall i Martinez, 1996). Istraživanje koje su proveli Bigler, Jones i Lobliner (1997) je pokazalo da su djeca sklona predrasudama prema drugoj skupini jedino ako im se ta razlika na neki način istakne. Primjerice, ako djeca u dobi od 6 do 9 godina odjenu majice dviju različitih boja, sama činjenica da nose majice različitih boja neće dovesti do pokazivanja negativne pristranosti prema drugoj skupini, no ukoliko se djecu fizički razdvoji prema kriteriju boje majice ili ako se verbalno izrazi da se te dvije skupine na određeni način razlikuju, djeca će biti sklona pristranostima.

Osim ova tri temeljna pristupa, postoje još i suvremeniji pristupi koji se češće primjenjuju na predrasude kod odraslih, no u nekim elementima su primjenjivi i na predrasude kod djece. Jedan od njih je i *evolucijski pristup* prema kojem osobe preferiraju pripadnike vlastite grupe te su im više skloni pomagati u odnosu na pripadnike vanjskih grupa, a mogu izbjegavati ili čak napadati pripadnike vanjskih grupa ukoliko predstavljaju prijetnju opstanku vlastite grupe (Hirschfeld, 2001). Prema ovom pristupu dječje razmišljanje o društvenim grupama organizirano je u skladu s naslijeđenim teorijama o ljudima, što ih vodi u načinu na koji će interpretirati informacije o društvenim grupama (Maričić, 2009). Ova teorija također nudi objašnjenje za nastanak predrasuda prema osobama s prekomjernom

težinom: takvim pojedincima se često pripisuje da nisu dobrog zdravlja, zbog čega ih je rizično birati kao partnere ili kao potencijalne roditelje vlastite djece.

1.2.Smanjenje predrasuda

S obzirom na sveprisutnost predrasuda i njihov često negativan utjecaj na ljudske živote, postavlja se pitanje na koji način se one mogu ublažiti ili pak u potpunosti ukloniti. Analitičari društva su mnogo godina vjerovali da se predrasude mogu smanjiti edukacijom stanovništva – pružanjem točnih informacija o pripadnicima skupine koja je meta predrasuda. Budući da se predrasude zasnivaju na pogrešnim informacijama, ova ideja je zvučala logično, no tijekom vremena se pokazalo da ipak nije dovoljna da postigne željeni efekt smanjenja predrasuda (Aronson i sur., 2005). Međusoban direktni kontakt se međutim pokazao kao puno snažniji faktor koji djeluje na smanjenje predrasuda, no ni on sam za sebe nije bio dovoljan, što pokazuje primjer procesa desegregacije u američkim školama koji se počeo provoditi od pedesetih godina dvadesetog stoljeća.

S obzirom da je segregacija smanjivala samopoštovanje manjinske djece, psiholozi tog vremena su vjerovali da će desegregacija škola rezultirati povećanjem samopoštovanja te djece. U svojoj detaljnoj meta - analizi efekta desegregacije Stephan i Rosenfield (1978) nisu uspjeli naći ni jedno istraživanje koje je pokazalo značajno povećanje samopoštovanja djece Afroamerikanaca, a 25 % istraživanja je pokazalo smanjenje u njihovom samopoštovanju nakon pokretanja procesa desegregacije. Također nije došlo ni do ublažavanja predrasuda prema djeci koja su pripadnici nacionalnih manjina, već dapače, predrasude su se povećale u 53 % istraživanja, a u 34 % istraživanja nije utvrđena promjena u predrasudama. Ovakvi rezultati su poprilično iznenadili istraživače tog vremena jer su prethodna istraživanja potvrdila pozitivni efekt desegregacije, poput projekta desegregiranih zgrada kojeg su 1951. godine proveli Deutsch i Collins. Oni su ispitali stavove Amerikanaca bijelaca prema Afroamerikancima u dva kompleksa javnih stanova koji su se razlikovali po stupnju rasne integracije (Aronson i sur., 2005). Situacije segregacije i desegregacije su simulirane na način da su obitelji crnaca i bijelaca po slučaju raspoređene u odvojene zgrade u sklopu kompleksa (segregacija) ili su raspoređeni u iste zgrade (desegregacija). Nakon par mjeseci, stanari pripadnici bjelačke rasne skupine, a koji su bili u situaciji desegregacije, su izvijestili o većoj pozitivnoj promjeni svojih stavova prema crnačkoj skupini stanara od bjelačke grupe stanara koja se nalazila u situaciji segregacije, i to usprkos tome što u početku nisu izabrali stanovanje u istoj zgradi s crnačkim obiteljima.

Zbog ovakvih nekonzistentnosti, postavlja se pitanje kakva vrsta kontakta daje najbolje rezultate u samom smanjenju predrasuda. Odgovor možemo pronaći u Allportovoj (1954) definiciji hipoteze kontakta koja glasi ovako: „Predrasude se mogu smanjiti ravnopravnim kontaktom između većinskih i manjinskih grupa u ostvarenju zajedničkih ciljeva. Učinak je znatno olakšan ako taj kontakt podržavaju institucije (zakoni, običaji ili lokalna atmosfera) i ako je organiziran tako da vodi opažanju zajedničkih interesa i opće humanosti između članova dviju grupa“ (str. 281). Allportova definicija dakle naglašava da kontakt mora biti između ljudi koji imaju jednake zajedničke ciljeve te su jednakog društvenog statusa, a to se u projektu desegregiranih zgrada upravo i ostvarilo s obzirom da su obje projektne grupe od početka imale jednaki status i da među njima nisu bili izraženi prethodni sukobi. Osim zajedničkih ciljeva i jednakog društvenog statusa, kontakt bi trebao biti višestruki te se odvijati u prijateljskom, neformalnom okruženju bez izraženih fizičkih ili mentalno stvorenih barijera među skupinama. Također je bitno da pojedinci vjeruju da su članovi vanjske, stigmatizirane grupe s kojima su u kontaktu zapravo tipični predstavnici te grupe, a ne iznimke koje potvrđuju pravilo. Izrazito je poželjno da dvije grupe budu u situaciji međusobne ovisnosti kod koje su si međusobno potrebni kako bi postigli cilj koji je važan za obje skupine. I konačno, kontakt će najvjerojatnije rezultirati smanjenjem predrasuda kada socijalne norme promiču i podržavaju ravnopravnost među grupama o kojima se radi u određenoj situaciji (Aronson i sur., 2005). Ukoliko je ovih šest kriterija zadovoljeno, smanjenje predrasuda je značajno olakšano, stoga su se daljnja istraživanja metoda za smanjenje predrasuda fokusirala upravo na kvalitetnu integraciju kao osnovu za ostvarenje tog cilja.

Jedna od metoda za smanjenje predrasuda i podizanje samopoštovanja u školama je *Metoda slagalice* koju su 1971. godine osmislili Aronson i suradnici (prema Walker i Crogan, 1998). Ona predstavlja tehniku rada u učionici kod koje se djeca dijele u male, mješovite grupe (najčešće po pet do šest učenika) te svako dijete dobije određeni nepotpuni dio građiva ili zadatka kojeg mora sam pročitati, shvatiti i objasniti drugoj djeci. Uspješno ostvarenje zadatka je moguće jedino međusobnom suradnjom svakog učenika sa svim ostalim članovima grupe. Ovakva tehnika rada potiče međusobnu ovisnost koja je jedan od izrazito bitnih faktora za smanjenje predrasuda, a također smanjuje međusobnu kompeticiju koja je inače prisutna u razredima, a koja dovodi do veće individualizacije i posljedično segregacije među djecom. Podaci prikupljeni u eksperimentima s razredima – slagalicama su pokazali kako je došlo do smanjenja predrasuda prema kolegama iz grupe te povećanoj naklonosti prema njima. Uz to

su djeca u takvim razredima pokazala bolje rezultate na objektivnim testovima znanja i veću preferenciju prema školi općenito, a također su pokazala i značajno veći porast samopoštovanja nego djeca u tradicionalnim učionicama. Ova tehnika se pokazala izrazito korisnom i za smanjenje pojave nasilja u školama jer za efikasnu primjenu zahtijeva razvijanje tolerancije na unutargrupne različitosti, a upravo različitosti među članovima grupe predstavljaju jedan od mnogih ključnih razloga za pojavu nasilja kod djece. Uz to, ova tehnika daje svakom članu grupe priliku da nauči mnoge nove pozitivne stvari o drugom članu grupe, što možda u drugim životnim okolnostima ne bi imali priliku, čime se također potiče tolerancija i prihvaćanje različitosti među djecom. Zbog toga se ova integracijska tehnika može smatrati jednom od najjačih alata današnjice za borbu protiv raznih vrsta predrasuda i vršnjačkog nasilja među djecom (Aronson i sur., 2005).

1.3. Stigmatizacija pretilih osoba

Stigmatizacija prema Goffmanu (1963) predstavlja proces globalnog obezvjeđivanja osobe koja se po nekoj karakteristici razlikuje od drugih osoba u njenom socijalnom okruženju. Stigmatizacija se pojavljuje tijekom socijalne interakcije kada se socijalni identitet koji se osobi pripisuje ne podudara s društveno prihvatljivim (normativnim) socijalnim identitetom, što dovodi do pretpostavke da te osobe ne mogu ispuniti određene socijalne uloge koje se od njih očekuju. Pretili osobe su u današnje doba postale izrazito stigmatizirana skupina, zbog čega su mnoga novija istraživanja usmjerena na proučavanje efekta raznih predrasuda na zdravstveni, emocionalni i socijalni aspekt života pretili ljudi. Neka od tih istraživanja će u daljnjem tekstu biti navedena, no treba se naglasiti da kod njih postoje određena ograničenja koja ponekad dovode do nekonzistentnosti u dobivenim rezultatima. Laboratorijska istraživanja koje se bave predrasudama i diskriminacijom prema pretilim osobama se često provode na studentima, stoga je upitna mogućnost generalizacije rezultata dobivenih takvim istraživanjima na opću populaciju. Nadalje, većina istraživanja koje se bave predrasudama prema pretilim osobama provedena su na medicinskom i edukacijskom osoblju i profesionalcima koji čine prigodni uzorak ispitanika (primarno zbog metodološko – administracijskih ograničenja), a također su korištene i mjere samoprocjene te neke ponašajne mjere kojima ponekad nisu adekvatno testirane pouzdanost i valjanost. Mnoga teorijska pitanja o stigmi pretilosti se trebaju još ispitati; iako postoje razni teorijski modeli koji se tim pitanjima bave, još uvijek nije pronađen konsenzus oko glavnih faktora koji predviđaju tko će

i zašto najviše stigmatizirati pretile osobe. Stoga pri analizi dalje navedenih istraživanja i teorija treba imati na umu ova prethodno navedena ograničenja te kulturalne utjecaje koji su također imali određenog efekta na dobivene rezultate (Puhl i Brownell, 2001).

Pretile osobe susreću se s mnogim životnim teškoćama, a velik broj istraživanja je pokazao da ih se percipira kao manje atraktivne, popularne, sretne i inteligentne osobe te imaju lošiju poslovnu uspješnost i uspješnost u romantičnim vezama (Hebl i Heatherton, 1998). Također ih se vidi kao neuredne i izrazito emocionalne osobe, a istraživanja su pokazala da ih se prilikom zdravstvenih pregleda često diskriminira od strane zdravstvenih radnika, pri čemu imaju veću šansu da im se pripisuju negativne osobne karakteristike i dijagnosticira više bolesti od kojih pate (Neumark-Sztainer, Story i Harris, 1999). Ipak, prema Fiske (2012), socio – psihološka literatura ističe kako ne postoji isključivo nesviđanje i antipatija prema ljudima koji pripadaju određenoj socijalnoj kategoriji, već da dolazi do istovremene pojave preferirajućih i odbijajućih vjerovanja prema toj osobi. Fiske (2012) tvrdi kako, evolucijski gledano, ljudi imaju potrebu za brzim, kategorijalnom socijalnom procjenom kako bi znali kome i s kojim razlogom prići, a koga izbjegavati. U skladu s time nastala je pretpostavka prema kojoj se stereotipi sastoje od dvije osnovne dimenzije: topline i kompetencije. Ove dvije dimenzije su izrazito važne zbog toga što toplina (npr. prijateljsko ponašanje, iskrenost, povjerenje, socijabilnost) otkriva ima li osoba dobre ili loše namjere, a kompetencija (npr. inteligencija, sposobnost, kreativnost, efikasnost) nam govori hoće li se osoba ponašati sukladno sa svojim namjerama. Uzimajući u obzir ove dimenzije, istraživanja koja su provedena na pretilim osobama i osobama normalne tjelesne težine su pokazala kako su pretile osobe percipirane toplijima u odnosu na osobe normalne tjelesne težine, dok su osobe normalne tjelesne težine percipirane kompetentnijima od pretilih osoba (Vartanian i Silverstein, 2013).

Prema nekim istraživanjima, efekti ove stigme nisu vidljivi samo kod pretilih osoba, nego i kod osoba koje se nalaze pored njih ili se druže s njima. Naime, ukoliko se prvotno nestigmatizirana osoba počne družiti s pretilom osobom, tada i ona može postati stigmatizirana (Neuberg, Smith, Hoffman i Russel, 1994). Ovakav oblik stigmatizacije prvi je u svojoj knjizi opisao Goffman (1963) te ga je definirao kao tendenciju da se osobe koje su asocirane ili povezane sa stigmatiziranim pojedincem češće suočavaju s negativnim interpersonalnim i/ili profesionalnim ishodima nego u situacijama kad sa stigmatiziranim pojedincem nisu asocirane. Goffman je stoga zaključio da će prisutnost ove stigme dovesti do aktivnog izbjegavanja bilo kakve asocijacije ili povezanosti nestigmatiziranih ljudi s osobama

koje su stigmatizirane. Primjerice, veća je vjerojatnost da će osoba doživjeti socijalno odbacivanje, zadirkivanje i osuđivanje ukoliko ju se percipira na neki način povezanom sa stigmatiziranim pojedincem nego ako takva povezanost ne postoji (Birenbaum, 1992). Sustanari homoseksualnih osoba su također negativnije procijenjeni, a isto tako i njihovi prijatelji (Neuberg i sur., 1994; Sigelman, Howell, Cornell, Cutright i Dewey, 1990). Istraživanje koje su proveli Gallagher, Tait, McCologan, Dovey i Halford (2003) je pokazalo kako su studenti nižom ocjenom procijenili muškarca normalne (prosječne) tjelesne težine ukoliko je pored njega stajala njegova djevojka koja je bila prekomjerne težine (pretila) nego ukoliko je pored njega stajala njegova djevojka koja je bila normalne tjelesne težine. Također, Hebl i Manix (2003) su pokazali kako muškarac normalne tjelesne težine koji se prijavljuje za posao, a sjedi pored drugog kandidata za taj posao koji je prekomjerne tjelesne težine, je procijenjen jednako negativno kao i muškarac pored kojeg je stajala njegova pretila djevojka iz prethodno navedenog istraživanja Gallaghiera i sur. (2003). Ovo otkriće implicira da nije potrebna nikakva povezanost između dvije osobe za pojavu ovakve stigmatizacije, već je dovoljno da prethodno nestigmatizirana osoba bude u neposrednoj blizini stigmatizirane osobe da i ona postane stigmatizirana. Ova pojava se zove *efekt neposredne blizine* te predstavlja zanimljiv i zabrinjavajući fenomen koji zahtijeva dodatna detaljnija istraživanja, posebice u kontekstu predrasuda prema pretilim osobama.

1.4.Pretilost kod djece i s njom povezana stigmatizacija

Jednako kao i kod odraslih, pretilost je također stigmatizirana i sve učestalija kod djece (Hassel, Amici, Thurston i Gorscuh, 2001). Broj pretile djece je u posljednjih trideset godina značajno porastao te se smatra da je u nekim zemljama, poput SAD-a, dosegnuo razinu epidemije. Mnogo faktora može utjecati na pojavu pretilosti, od raznih genetskih i zdravstvenih razloga pa do prekomjernog unosa kalorija i manjka fizičke aktivnosti. Stil života i kultura u kojoj osoba odrasta i živi također značajno utječu na pojavu pretilosti, od sjedilačkog načina života koji uključuje pretjerano korištenje računala, televizije i raznih transportnih sredstava pa do povećanih porcija hrane koje se serviraju po obroku, a koja je često visokokalorična te s visokim udjelima šećera, masti i soli (Kumanyika, 2004). Pretile osobe imaju povećani rizik za pojavu dijabetesa i raznih srčanih problema, a također im je zbog veće tjelesne mase ponekad otežano kretanje i često osjećaju bolove u raznim dijelovima tijela.

Pretila djeca imaju lošiju samo-percepciju vezanu za vlastiti izgled i socijalnu prihvaćenost, a ta percepcija se još dodatno pogoršava ako dijete dolazi iz obitelji s niskim socio-ekonomskim statusom (McCullough, Muldoon i Dempster, 2009). Phillips i Hill (1998) su svojim istraživanjem provedenim u Velikoj Britaniji utvrdili kako pretile djevojčice koje pohađaju peti razred osnovne škole smatraju socijalnu prihvaćenost manje važnim životnim faktorom od djevojčica normalne tjelesne težine. Također, pretile djevojčice su od strane svojih vršnjaka percipirane kao manje fizički atraktivne, no ne i manje popularne od svojih vršnjakinja koje imaju normalnu tjelesnu težinu. U longitudinalnom istraživanju koju su proveli Gable, Krull i Chang (2009) ispitivan je socijalni i ponašajni razvoj 8000 djece od polaska u vrtić do trećeg razreda osnovne škole. Istraživanje je pokazalo kako su pretila djeca (čak i ona koja su postala pretila tek u trećem razredu) manje socijalno prihvaćena od svojih vršnjaka i imaju manje učestale interakcije sa svojim vršnjacima. Djeca koja su kroz period praćenja istraživanja bila kontinuirano pretila izvještavaju o povećanom osjećaju tuge i osamljenosti, no distraktibilnost i doživljaj ljutnje se kod njih nije značajno razlikovao u odnosu na grupu djece normalne tjelesne težine.

Uz sve prethodno navedene zdravstvene tegobe i socio – emocionalne poteškoće, pretili pojedinci se suočavaju s raznim predrasudama i osudama kojima je često temelj fizički izgled pretile osobe (Eigenman, 2012). Istraživanja su pokazala kako su mršave osobe percipirane jednako pozitivno kao i osobe normalne tjelesne težine, dok su stavovi djece prema pretilim osobama kroz posljednjih 50 godina postali negativniji (Cramer i Steinwert, 1998; Latner i Stunkard, 2003). Jedno od prvih istraživanja o predrasudama prema pretiloj djeci je provedeno 1961. godine gdje su Richardson, Goodman, Hastorf i Dornbusch (1961) prezentirali djeci u državnim školama i ljetnim kampovima šest slika djece koje su se razlikovale po fizičkim karakteristikama i/ili invaliditetu prikazanog djeteta. Ispitanici su trebali poredati prethodno navedene slike djece po poželjnosti druženja s prikazanim djetetom te je većina navela pretilo dijete kao najmanje poželjno za druženje, nepoželjnije i od djece u invalidskim kolicima, sa štakama, s amputiranom rukom te s facijalnim izobličenjima. Recentna replikacija ovog istraživanja među učenicima petog i šestog razreda osnovne škole je pokazala kako je od djece prikazane na slikama najizraženija negativna pristranost bila prema pretilom djetetu te da se općenito povećala učestalost predrasuda prema pretilima u odnosu na nalaze istraživanja provedenog prije 40 godina (Latner i Stunkard, 2003). Također su istraživači ovom replikacijom potvrdili i spolno determiniran uzorak stigmatizacije kojeg su još Richardson i sur. (1961) u svom istraživanju utvrdili: dječaci su veću odbojnost

izražavali prema funkcionalnim nedostacima u vidu tjelesnog invaliditeta, a djevojčice prema nedostacima vezanima za fizički izgled kao što je pretilost. Objašnjenje koje istraživači daju za ovakve rezultate je da dječaci u tom razvojnem periodu pokazuju veći interes za sportske sposobnosti i mogućnosti, a djevojčice za estetsku privlačnost i fizički izgled.

Djeca već u dobi od 6 do 7 godina preferiraju mršavost i izražavaju zabrinutost oko mršavljenja i svoje tjelesne težine (Flannery-Schroeder i Chrisler, 1996), a otprilike trećina djece od trećeg do šestog razreda osnovne škole izražava želju da bude mršavija (Schur, Sanders i Steiner, 2000). Stigmatizacija pretilih djece od strane druge djece je vidljiva već kod trogodišnje djece koja su deblju djecu percipirala zločestom i nepoželjnim prijateljima za igru (Cramer i Steinwert, 1998). Dodatno zabrinjava podatak da se, što su djeca starija, broj negativnih odgovora u pitanjima otvorenog tipa vezanih za pretilu djecu značajno povećava, što upućuje na stabilan rast stigmatizacije pretilih tijekom procesa odrastanja (Sigelman, Miller i Whitworth, 1986).

Istraživanje u kojem su osnovnoškolskoj djeci prikazane fotografije pretilih osoba i osoba normalne težine je pokazalo kako negativni stereotipi prema pretilima postaju najizraženiji oko djetetove osme godine (Counts, Jones, Frame, Jarvie i Strauss, 1986). Čak i pretila djeca percipiraju drugu pretilu djecu zločestima i nepoželjnim partnerima za igru (Cramer i Steinwert, 1998). Takva stigmatizacija je od izrazite važnosti jer čak i u tako ranoj dobi ima zabrinjavajuće veliki negativan utjecaj na stigmatiziranu osobu, od odbacivanja od strane vršnjaka (Harper, Wacker i Cobb, 1986), zlostavljanja (Adams i Bukowski, 2008) i akademskog podbacivanja (Crosnoe i Muller, 2004) do niskog samopouzdanja (Klesges i sur., 1992) i anksioznosti (Vila i sur., 2004).

Mnoga istraživanja impliciraju da će pretilo dijete biti žrtva stigmatizacije i manje vjerojatno biti izabrano kao prijatelj za druženje (Harper i sur., 1986). Također, nestigmatizirano dijete može biti obeshrabreno za druženje s pretilim djetetom zbog potencijalne asocijacije sa stigmatiziranim djetetom i njegovom stigmom, što može uzrokovati još veće socijalno izoliranje djeteta koje je prethodno već bilo u određenoj mjeri izolirano. Istraživanje o stavovima prema mršavim, pretilim i osobama normalne tjelesne težine (Durante, Fasolo, Mari i Mazzola, 2014) je pokazalo kako su djeca u dobi od 6 do 10 godina imala najviše pozitivnih stavova prema osobama prosječne tjelesne težine, a najviše negativnih prema pretilim osobama. Stavovi prema mršavim osobama su bili pozitivniji od onih prema pretilima, no ne toliko pozitivni kao stavovi prema osobama prosječne tjelesne

težine. Što su djeca bila starija, preferencija prema prosječnoj tjelesnoj težini je bila manja, a također je smanjena negativna preferencija prema pretilim osobama. Negativniji stavovi su izraženi prema osobama ženskog spola koje su bile prosječne tjelesne težine ili pretile u odnosu na osobe muškog spola. Istraživanje koje se fokusiralo na stavove djece u četvrtom razredu osnovne škole prema mršavosti i idealnoj tjelesnoj figuri je pokazalo kako 49% djevojčica i 30% dječaka od ponuđenih različitih tipova ljudskih figura bira idealnu tjelesnu figuru koja je mršavija od njihove vlastite, a samo 10% dječaka i 11% djevojčica je odabralo figuru koja je deblja od njihove vlastite (Thompson, Corwin i Sargent, 1997).

Tiggermann i Anesbury (2000) su proveli istraživanje na djeci od četvrtog do šestog razreda osnovne škole kojim su pokazali kako su kod učenika prisutni stereotipi prema pretiloj djeci i odraslima bez obzira na dob, spol i tjelesnu težinu ispitanika. Također, djeca su vjerovala da je pretilost rezultat manjka osobne kontrole, što je povezano s negativnim stereotipiziranjem pretile osobe. Drugo istraživanje koje su proveli Bell i Morgan (2000) s djecom od trećeg do šestog razreda osnovne škole je ispitivalo prisutnost negativnog stereotipiziranja i osuđivanja osoba prikazanih na videosnimci, pri čemu se varirao tjelesni izgled osobe sa snimke i objašnjenje za takav izgled (osoba normalne tjelesne težine, osoba koja je pretila te osoba koja je pretila zbog zdravstvenih poteškoća). Rezultati su pokazali da je najviše negativnih stereotipa i osuđivanja usmjereno na pretile osobe te, iako su manje osuđivali osobe koje su pretile zbog zdravstvenih poteškoća, svjesnost o medicinskom uzroku pretilosti nije popravila stavove djece prema pretilim vršnjacima. Potaknuti ovim nalazima, neki autori predlažu da se kao dio edukacije u školama uvrste programi koji potiču pozitivno prihvaćanje različitih tjelesnih figura, a jedan takav program proveden na učenicima petog razreda osnovne škole se pokazao uspješnim u smanjenju ismijavanja pretile djece i povećanju prihvaćanja osoba različitih tjelesnih težina i figura (Irving, 2000).

1.5. Istraživanje efekta neposredne blizine u kontekstu pretilosti kod djece

Penny i Haddock (2006) su proveli istraživanje kojem je cilj bio ispitati hoće li kod djece biti prisutan efekt neposredne blizine prilikom procjene prvotno nestigmatizirane djece normalne tjelesne težine i stigmatizirane pretile djece, te koja je povezanost tog efekta sa spolom prikazane djece i spolom i dobi djece koja su sudjelovala u istraživanju. Istraživanje su proveli na 89 djece u dobi od 5 do 10 godina, a zadatak djeteta bio je procijeniti (na skali od 1 do 4) bi li se htjeli družiti s djetetom prikazanim na crtežu, pri čemu su na crtežu bila

prikazani dječaci ili djevojčice koji su bili normalne tjelesne težine ili pretili. Nakon toga su istraživači zatražili od djeteta da istu tu procjenu napravi za određeno dijete sa crteža, no ovaj put su u pozadini ciljnog crteža bili prikazani crteži druge djece istog spola, te je istraživače zanimalo koliko će biti značajan efekt tih pozadinskih crteža na procjenu poželjnosti druženja sa ciljnim djetetom na crtežu. Pri tome su kontrolirani određeni faktori kao što su spol i dob djeteta-procjenjivača, spol prikazanog djeteta na crtežu te crteži u pozadini glavnog crteža koji se procjenjivao. Rezultati su pokazali da su pretila djeca sa crteža značajno manje preferirana za druženje u odnosu na djecu normalne težine, premda je ovaj efekt moderiran spolom ciljnog djeteta na crtežu – ispitanici su značajno manje preferirali djevojčice normalne težine ukoliko su u pozadini bili prezentirani crteži pretilih djevojčica, te su značajno manje preferirali pretile djevojčice ukoliko su u pozadini bili prezentirani crteži djevojčica normalne tjelesne težine. Ova razlika nije nađena kod procjene crteža dječaka, što istraživači objašnjavaju većim socijalnim naglaskom na poželjnost normalne tjelesne težine kod žena u odnosu na muškarce. Također, procjena pretilih djevojčica je bila značajno viša ukoliko su se u pozadini nalazile slike pretilih djevojčica.

Chen, Yin, Tang i Wang (2014) su proveli replikaciju istraživanja Penny i Haddocka (2006) u kineskoj kulturi, pri čemu su njihovi rezultati pokazali da su dječaci prikazani na crtežima bili više preferirani za druženje ukoliko su u pozadini prezentirane pretile osobe nego ukoliko su prezentirane osobe normalne tjelesne težine. Ovaj rezultat stoga ide u prilog postojanju obrnutog efekta neposredne blizine kod dječaka u kineskoj kulturi. S druge strane, pretile djevojčice na crtežima su manje preferirane za druženje ukoliko su u pozadini prezentirane pretile osobe nego ukoliko su prezentirane osobe normalne tjelesne težine, što onda ide u prilog postojanju efekta neposredne blizine kod djevojčica u kineskoj kulturi. Autori su objasnili dobivene rezultate kao utjecaj kulture na socijalnu stigmatu prema pretilima. Naime, kineska kultura pokazuje značajno veću prihvaćenost pretilih osoba u društvu u odnosu na zapadnu kulturu. Lee, Ho i Hsu (1993) navode kako se na punašnost u kineskoj kulturi gleda kao na poželjnu i atraktivnu. Neki kineski izrazi poput "Xin-kuan-ti-pan" i "Fu-tai" predstavljaju pozitivne opise debljine ili pretilosti, a istraživanje koje su proveli Hao i suradnici (2010) je pokazalo kako više od 40% kineskih učenika trećih i četvrtih razreda osnovne škole smatra pretilu djecu samopouzdanima, prijateljskima, sklonima socijalizaciji te dobrog apetita. No s druge strane, prema tom istraživanju ih se također smatralo lijenim, nefleksibilnim osobama s lošom tjelesnom figurom. Ma, Li, Han, Ren i Xu (2004) su pokazali da oko 30% kineskih srednjoškolaca percipira pretile prijatelje kao dobre, nježne, sretne,

socijabilne, snažne i prijateljske osobe s dobrim apetitom, a 20% ih percipira kao lijene, nemarne, razmetljive osobe. Kineski roditelji prema istraživanju Busha (2003) vjeruju kako su deblja djeca zdravija te da debljina kod djece reflektira roditeljsku ljubav prema djetetu.

Ipak, čak i kineska kultura koja pokazuje veću prihvaćenost pretilosti od zapadnjačke također manifestira određene oblike stigmatizacije prema pretilima, a posebna razlika se vidi u usporedbi odnosa prema pretilim dječacima i djevojčicama. Naime, Ma i sur. (2004) su pokazali kako dječaci u srednjoj školi smatraju da su pretile djevojke češće mete nasilja u školi i da će se u budućnosti teže zaposliti, dok djevojke u srednjoj školi smatraju da su pretili dječaci snažni, sretni, dobrog apetita itd. Prethodno navedena istraživanja provedena u kineskoj kulturi impliciraju da je percepcija pretilosti i pretilih osoba u mnogočemu također i kulturalno uvjetovana, što neposredno utječe i na manifestaciju raznih stereotipa i pojava poput efekta neposredne blizine u kontekstu pretilosti kod djece.

Penny i Haddock (2006) su svojim istraživanjem pokazali da je efekt neposredne blizine prisutan kod djece koja imaju tek 5 godina, što predstavlja zanimljivo i zabrinjavajuće otkriće koje implicira da će djeca manje vjerojatno sklapati prijateljstva s pretilom djecom i onom djecom koja su u blizini pretile djece. S obzirom da mnoga istraživanja predlažu kao jednu od metoda smanjenja predrasuda (stigme) integraciju stigmatizirane djece u grupe u kojima se nalaze nestigmatizirana djeca, ovo otkriće implicira da integracija možda ipak nije uspješna strategija u smanjenju predrasuda prema stigmatiziranoj osobi (Schulze, Richter-Werling, Matschinger i Angermeyer, 2003). Jedno od mogućih objašnjenja koje su istraživači ponudili za nalaz svog istraživanja jest to da je pretilo dijete salijentniji (istaknut) podražaj kada su se u njegovoj pozadini nalazila djeca normalne tjelesne težine, što je pojačalo ispitanikove predrasude o pretilim osobama. Ovo također može objasniti zašto su bolje procjene dane pretilim djevojčicama ukoliko su se u njihovoj pozadini nalazile druge pretile djevojčice s obzirom da je njihova težina u tom slučaju bila manje salijentni faktor te je možda ignorirana od strane ispitanika prilikom davanja procjene. Izraziti kontrast među ostalim članovima grupe dovodi do veće zamjetnosti određene karakteristike koja je drugačija te posljedično većeg prosuđivanja osobe na temelju te karakteristike. Prema autorima, ovo otkriće implicira da se grupa ne procjenjuje samo kao suma iskazanih preferencija prema njenim članovima, već se grupu preferira onoliko koliko se preferira najmanje omiljeni član grupe, te oni predlažu provedbu daljnjih istraživanja koje će provjeriti valjanost ove hipoteze.

Cilj ovog istraživanja je upravo provjera valjanosti prethodno navedene hipoteze, a dobiveni rezultati također mogu upućivati na upitnu valjanost same tehnike integracije stigmatizirane pretila djece u smanjenju predrasuda prema njima. Naime, kako je prethodno navedeno, integracija kao tehnika pomaže u smanjenju predrasuda prema ciljnoj stigmatiziranoj skupini time što potiče toleranciju i prihvaćanje različitosti među članovima grupe. Ipak, ukoliko bi prisutnost stigmatiziranog člana grupe izrazito smanjila poželjnost druženja s drugim osobama koje se nalaze u grupi, može se dogoditi i da svi članovi grupe efektom neposredne blizine također postanu stigmatizirani. Ukoliko bi se to dogodilo, integracija bi zapravo postala nepoželjnom metodom za smanjenje predrasuda jer bi pridonijela stigmatizaciji članova grupe koji prethodno nisu bili stigmatizirani. Pregledom literature nisu pronađena istraživanja koja se bave provjerom valjanosti prethodno navedene hipoteze, a također nema puno istraživanja koja se bave dječjim predrasudama prema pretiloj djeci na području Hrvatske, stoga ovo istraživanje daje nov i vrijedan doprinos ovom znanstvenom području, kako u teorijskom, tako i u praktičnom smislu.

2. PROBLEMI RADA I HIPOTEZE

Problem(i) rada

1. Ispitati postoji li kod djece razlika u procjeni preferencije druženja s određenim djetetom ovisno o tjelesnoj težini procijenjenog djeteta.
2. Ispitati hoće li djeca preferirati za druženje određenu grupu djece onoliko koliko se preferira najmanje poželjan član te grupe.

Hipoteze

1. Djeca će za druženje više preferirati djecu normalne tjelesne težine u odnosu na djecu koja su pretila.
2. Grupa djece će od strane ispitanika biti preferirana za druženje onoliko koliko će biti preferiran njen najmanje poželjan član, a ne kao suma iskazanih preferencija prema svakom članu grupe posebno.

3. METODA

3.1. Ispitanici

U istraživanju je sudjelovao prigodni uzorak od ukupno 102 djece iz dvije riječke osnovne škole, od čega 59 dječaka (57.8 %) i 43 djevojčice (42.2 %). Raspon dobi djece je bio od 7 do 11 godina, od čega je bilo 18 djece iz prvog razreda (17.6 %), 10 djece iz drugog razreda (9.8 %), 38 djece iz trećeg razreda (37.3 %) te 36 djece iz četvrtog razreda (35.3 %).

Dobiveni podaci pokazuju da 74.5 % djece živi s oba roditelja, 2 % ih živi s majkom i očuhom, 8.8 % ih živi s roditeljima i bakom i/ili djedom, 12 % ih živi samo s majkom, 2 % ih živi samo s ocem, a 1 % ih živi samo s bakom i djedom. Od toga, 28,4 % djece su jedinci, 63.7 % ima jednog brata ili sestru, a 7.8 % djece ima dvoje braće ili sestara.

Što se tiče obrazovnog statusa roditelja, podaci su sljedeći: 1 % majki ima završenu osnovnu školu, 23.5 % ima završenu srednju školu, 47.1 % ima završenu višu školu ili fakultet, dok su obrazovni podaci majke nepoznati kod 28.4 % ispitanika; 22.5% očeva ima srednju školu, 37.3 % ima završenu višu školu ili fakultet, a za 40.2 % očeva su podaci nepoznati. Ipak, podatke o obrazovnom statusu roditelja se treba uzeti s oprezom budući da su mlađa djeca ponekad djelovala nesigurno prilikom davanja tih informacija, što može

implicirati da su pretpostavljala razinu obrazovanja roditelja, no nisu bila u potpunosti sigurna u točnost te informacije.

Provjerene su i visina i težina ispitanika. Visina ispitanika se kreće u rasponu od 114 do 169 cm (prosječna visina je 143.55 cm), dok se težina kreće u rasponu od 17 do 71 kg (prosječna težina je 37.66 kg). Za potrebe ovog istraživanja visinu i težinu ispitanika nismo dovodili u vezu s ispitanikovim procjenama poželjnosti druženja.

3.2. Instrumentarij

Na početku istraživanja je istraživač djeci postavio pitanja iz kratkog upitnika u kojem su se ispitivali određeni demografski podaci (dob, spol, razred, s kime dijete živi, obrazovni status roditelja, visina i težina).

Za potrebe ovog istraživanja napravljeno je 20 crteža djece. Crteži su u boji te je na svakom od njih prikazano jedno dijete koje je nacrtano jednostavnim stilom koje liči na dječje crteže. Od tih 20 crteža, njih 10 prikazuje dječake, a 10 djevojčice. Svaki od pet dječaka i pet djevojčica koji su normalne tjelesne težine ima svoje parove (blizance) koji su po odjeći i kosi jednaki svom paru, a ono u čemu se izrazito razlikuju jest da su prekomjerne tjelesne težine. Svaki crtež je jednake veličine (7x14 cm), a njih je nacrtala Petra Miletić, studentica pete godine Umjetničke akademije u Splitu, smjer Likovna kultura i likovna umjetnost.

Primjer jednog takvog para blizanaca nalazi se na Slici 1 i 2, a primjeri crteža ostalih parova blizanaca se nalaze u Prilogu 1.

Slika 1. Primjer crteža dječaka – blizanca normalne tjelesne težine

Slika 2. Primjer crteža pretilog dječaka – blizanca

Prethodno navedeni crteži su kombinirani u grupe od četvero djece oba spola na jednom A4 papiru, pri čemu je napravljeno šest grupa koje sadrže:

- četvero pretile djece
- četvero djece normalne težine
- troje djece normalne težine i jedno pretilo dijete
- troje pretile djece i jedno dijete normalne težine
- dvoje pretile djece i dvoje djece normalne težine

Sveukupan broj crteža grupa koje se sastoje od četvero djece je 30.

Primjer jedne takve grupe djece je prikazan na Slici 3, a primjeri ostalih grupa djece se nalaze u Prilogu 2.

Slika 3. Primjer grupe od troje djece normalne težine i jednim pretilim djetetom

Korišten je također i jedan A4 papir na kojem je velikim tiskanim slovima napisana skala za odgovore sljedećeg oblika:

1. – NE
2. - VJEROJATNO NE
3. - MOŽDA
4. – DA

Istraživač koji provodi istraživanje je koristio Obrazac za odgovore ispitanika o preferenciji druženja s djetetom ili grupom djece sa crteža. Obrazac se sastoji od dva dijela, prvi se odnosi na procjenu poželjnosti druženja s jednim (individualnim) djetetom s crteža, a drugi na procjenu poželjnosti druženja s grupom od četvero djece. Detalji korištenja obrasca i postavljenih pitanja su objašnjeni u postupku istraživanja. Svaki crtež je numeriran te se pokraj njegovog broja na obrascu nalazi skala od 1 do 4 na kojoj istraživač zaokružuje ispitanikovu procjenu poželjnosti druženja.

3.3.Postupak

Prije same provedbe istraživanja roditeljima djece su podijeljeni obrasci s pristankom za sudjelovanje njihovog djeteta u istraživanju te su u konačnici u istraživanju sudjelovala samo ona djeca čiji su roditelji dali pismeni pristanak za sudjelovanje.

Istraživanje je provedeno za vrijeme nastave u dvije osnovne škole koje su ispitanici pohađali. Istraživač je individualno sa svakim ispitanikom provodio istraživanje koje je trajalo u prosjeku od 10 do 15 minuta.

Na početku istraživanja ispitivač je ispitanika pitao neke osnovne demografske podatke (dob, spol, razred, s kime dijete živi, obrazovni status roditelja, visina i težina). Ukoliko dijete nije znalo svoju visinu ili težinu, istraživač ju je izmjerio pomoću krojačkog metra i vage.

Nakon toga je ispitaniku rečeno da će mu se prikazati crteži djece te je njegov zadatak odrediti bi li se želio družiti s djetetom prikazanim na tom crtežu. Ispitaniku je ponuđen izbor od četiri moguća odgovora na skali od 1 do 4, pri čemu 1 znači „Ne“, 2 znači „Vjerojatno ne“, 3 znači „Možda“ i 4 znači „Da“. Pri tome ispitaniku nije rečeno da treba odgovoriti jednim brojem na skali od 1 do 4, nego im je objašnjeno da odgovaraju u formi punog izraza za svaki odgovor (ne, vjerojatno ne, možda, da) kako bi se izbjegla moguća djetetova konfuzija i nerazumijevanje odgovaranja na brojčane skale od 1 do 4. Također je ispred djeteta bio papir na kojem je velikim tiskanim slovima napisana skala s odgovorima kako bi dijete imalo podsjetnik na izbor mogućih odgovora koje treba dati. Istraživač je zapisivao djetetove odgovore u obrazac te nakon procjene svakog crteža stavio pred dijete novi crtež sve dok ne bi procijenilo svih 20 crteža. Crteži su prikazivani nasumičnim redoslijedom kako bi se izbjegao mogući utjecaj poretka crteža na rezultate.

Nakon toga su ispitaniku prikazani crteži grupe od 4 djece te se od njega tražilo da procijeni koliko bi se želio družiti s tom grupom djece. Pri tome su ispitanici imali jednaki izbor odgovora kao u prethodnoj procjeni individualnih crteža djece. Istraživač je bilježio ispitanikove odgovore u obrazac te nakon svake procjene stavio pred dijete novi crtež dok ono ne procijeni svih 30 crteža.

Za procjenu poželjnosti druženja s jednim djetetom objašnjenje zadatka je glasilo: *‘Ispred tebe će biti prikazani crteži jednog djeteta. Tvoj će zadatak biti da procijeniš bi li se želio/željela družiti s tim djetetom. Mogući odgovori koje možeš ponuditi su ‘Ne’, ‘Vjerojatno*

ne', 'Možda' i 'Da'. Ovi odgovori su također napisani na papiru koji se nalazi ispred tebe kako bi imao/la podsjetnik na moguće odgovore koje možeš dati.' Za procjenu grupe djece sa crteža objašnjenje zadatka je glasilo: *'Ispred tebe će biti prikazani crteži grupe od četvero djece. Tvoj će zadatak biti da procijeniš bi li se želio/željela družiti s tom grupom djece. Mogući odgovori koje možeš ponuditi su 'Ne', 'Vjerojatno ne', 'Možda' i 'Da'. Ovi odgovori su također napisani na papiru koji se nalazi ispred tebe kako bi imao/la podsjetnik na moguće odgovore koje možeš dati.'*

Ukoliko je ispitanik imao problema s razumijevanjem zadatka ili skale na kojoj treba procijeniti odgovor, istraživač mu je sve nejasnoće detaljnije pojasnio.

4. REZULTATI

Provedena je deskriptivna analiza rezultata dobivenih procjenom poželjnosti druženja ispitanika sa svakim djetetom (blizancem) individualno te poželjnosti druženja s grupom od četvero djece. Ispitanici su na skali od 1 do 4 trebali procijeniti koliko bi se htjeli družiti s prikazanim djetetom ili skupinom od četvero djece. Kod prikaza rezultata za individualnu procjenu poželjnosti druženja je naznačen tjelesni izgled djeteta (blizanca) te njegov spol i broj, a kod prikaza poželjnosti druženja s grupom je naznačen tjelesni izgled djece u grupi i broj grupe. Rezultati analize su prikazani u Tablici 1.

Tablica 1. Prikaz aritmetičkih sredina i standardnih devijacija poželjnosti druženja s jednim djetetom (blizancem) ili skupinom od četvero djece

Individualno dijete	M	SD	Grupa od četvero djece	M	SD
Blizanac normalne težine 1 (ž)	3.02	0.94	Četvero djece normalne težine 1	3.10	1.09
Pretili blizanac 1 (ž)	2.68	1.06	Četvero djece normalne težine 2	3.21	0.98
Blizanac normalne težine 2 (ž)	3.31	0.90	Četvero djece normalne težine 3	3.44	0.86
Pretili blizanac 2 (ž)	2.94	1.06	Četvero djece normalne težine 4	3.63	0.64
Blizanac normalne težine 3 (ž)	2.68	1.01	Četvero djece normalne težine 5	3.44	0.93
Pretili blizanac 3 (ž)	2.42	0.96	Četvero djece normalne težine 6	3.41	1.06
Blizanac normalne težine 4 (ž)	3.09	1.09	Troje djece normalne težine i jedno pretilo dijete 1	2.94	1.12
Pretili blizanac 4 (ž)	2.38	0.93	Troje djece normalne težine i jedno pretilo dijete 2	3.27	0.90
Blizanac normalne težine 5 (ž)	3.02	0.99	Troje djece normalne težine i jedno pretilo dijete 3	3.44	0.86
Pretili blizanac 5 (ž)	2.55	1.12	Troje djece normalne težine i jedno pretilo dijete 4	2.98	1.12
Blizanac normalne težine 6 (m)	3.65	0.61	Troje djece normalne težine i jedno pretilo dijete 5	3.54	0.83
Pretili blizanac 6 (m)	2.68	1.06	Troje djece normalne težine i jedno pretilo dijete 6	3.61	0.73
Blizanac normalne težine 7 (m)	3.55	0.82	Dvoje djece normalne težine i dvoje pretile djece 1	3.03	1.06
Pretili blizanac 7	2.82	0.94	Dvoje djece normalne	2.78	1.13

(m)			težine i dvoje pretile djece 2		
Blizanac normalne težine 8 (m)	3.25	0.89	Dvoje djece normalne težine i dvoje pretile djece 3	2.99	1.02
Pretili blizanac 8 (m)	2.36	1.05	Dvoje djece normalne težine i dvoje pretile djece 4	3.07	0.89
Blizanac normalne težine 9 (m)	3.43	0.76	Dvoje djece normalne težine i dvoje pretile djece 5	3.36	0.93
Pretili blizanac 9 (m)	2.90	0.94	Dvoje djece normalne težine i dvoje pretile djece 6	2.95	1.03
Blizanac normalne težine 10 (m)	3.80	0.55	Troje pretile djece i jedno dijete normalne tjelesne težine 1	2.79	1.11
Pretili blizanac 10 (m)	2.64	0.99	Troje pretile djece i jedno dijete normalne tjelesne težine 2	2.81	1.06
			Troje pretile djece i jedno dijete normalne tjelesne težine 3	2.78	1.05
			Troje pretile djece i jedno dijete normalne tjelesne težine 4	3.05	0.94
			Troje pretile djece i jedno dijete normalne tjelesne težine 5	3.06	0.98
			Troje pretile djece i jedno dijete normalne tjelesne težine 6	3.04	1.00
			Četvero pretile djece 1	2.62	1.11
			Četvero pretile djece 2	2.76	1.07
			Četvero pretile djece 3	2.58	1.16
			Četvero pretile djece 4	2.89	1.08
			Četvero pretile djece 5	2.52	1.05
			Četvero pretile djece 6	2.71	1.16

U okviru prvog problema istraživanja željelo se ispitati hoće li djeca za druženje više preferirati djecu (blizance) normalne tjelesne težine u odnosu na djecu (blizance) koja su pretila. U tu svrhu proveden je t – test sa zavisnim uzorcima ispitanika na individualnim procjenama poželjnosti druženja s određenim djetetom. Dobiveni rezultati pokazuju da postoji statistički značajna razlika u preferenciji druženja s obzirom na tjelesni izgled djeteta; ispitanici značajno više preferiraju za druženje djecu normalne tjelesne težine u odnosu na pretilu djecu, čime je potvrđena prva hipoteza istraživanja. Rezultati provedenog t – testa prikazani su u Tablici 2.

Tablica 2. Razlike u preferenciji druženja između djece s normalnom tjelesnom težinom i pretila djece

	M	SD	t	df
Djeca normalne tjelesne težine	3.28	0.44	11.85**	101
Pretila djeca	2.64	0.60		

** p<.01

Uz to, kako bi se provjerilo jesu li crteži blizanaca dobro reprezentirali djecu normalne težine i pretilu djecu, proveden je t-test sa zavisnim uzorcima na svakom paru blizanaca kako bi se utvrdilo postoji li značajna razlika u preferenciji druženja s jednim blizancem. Rezultati t-testova su pokazali da kod svakog para blizanaca postoji statistički značajna razlika u preferenciji za druženje, blizanac normalne tjelesne težine je kod svih crteža bio poželjniji partner za druženje od pretilog blizanca, čime je potvrđeno da su crteži prikladno reprezentirali blizanca normalne tjelesne težine i pretilog blizanca. Rezultati provedenih t-testova prikazani su u Tablici 3.

Tablica 3. Prikaz rezultata t-testova sa zavisnim uzorcima na 10 parova blizanaca (jedan blizanac normalne tjelesne težine, jedan blizanac pretio) te njihovih aritmetičkih sredina i standardnih devijacija

Parovi blizanaca	Individualno dijete	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	t	df
Par 1	Blizanac normalne težine 1 (ž)	3.02	0.94	3.09**	101
	Pretili blizanac 1 (ž)	2.68	1.06		
Par 2	Blizanac normalne težine 2 (ž)	3.31	0.90	3.95**	101
	Pretili blizanac 2 (ž)	2.94	1.06		
Par 3	Blizanac normalne težine 3 (ž)	2.68	1.01	2.19*	101
	Pretili blizanac 3 (ž)	2.42	0.96		
Par 4	Blizanac normalne težine 4 (ž)	3.09	1.09	6.51**	101
	Pretili blizanac 4 (ž)	2.38	0.93		
Par 5	Blizanac normalne težine 5 (ž)	3.02	0.99	3.96**	101
	Pretili blizanac 5 (ž)	2.55	1.12		
Par 6	Blizanac normalne težine 6 (m)	3.65	0.61	8.74**	101
	Pretili blizanac 6 (m)	2.68	1.06		
Par 7	Blizanac normalne težine 7 (m)	3.55	0.82	6.01**	101
	Pretili blizanac 7 (m)	2.82	0.94		
Par 8	Blizanac normalne težine 8 (m)	3.25	0.89	7.35**	101
	Pretili blizanac 8 (m)	2.36	1.05		
Par 9	Blizanac normalne težine 9 (m)	3.43	0.76	5.18**	101
	Pretili blizanac 9 (m)	2.90	0.94		
Par 10	Blizanac normalne težine 10 (m)	3.80	0.55	10.71**	101
	Pretili blizanac 10 (m)	2.64	0.99		

*p<.05; ** p<.01

U okviru drugog problema istraživanja željelo se utvrditi hoće li djeca preferirati za druženje određenu grupu djece onoliko koliko se preferira najmanje poželjan član te grupe. Točnije, hipoteza istraživanja glasi da će grupa djece od strane ispitanika biti preferirana za druženje onoliko koliko će biti preferiran njen najmanje poželjan član, a ne kao suma iskazanih preferencija prema svakom članu grupe posebno.

Kako bi se provjerila ova hipoteza, za početak je potrebno utvrditi procjene koje su ispitanici davali za svaku od pet velikih grupa djece. Dakle, svaka od pet velikih grupa djece (četvero djece normalne težine, troje djece normalne težine i jedno pretilo dijete, dvoje djece normalne težine i dvoje pretilih, troje pretilih i jedno dijete normalne težine te četvero pretile djece) se sastojala od šest manjih grupa koje su imale različite članove, ali su kvalitativno (gledajući fizički izgled djece) bile jednakog sastava.

Izračunate su prosječne vrijednosti svake od pet velikih grupa time što su zbrojene vrijednosti svih šest manjih grupa i podijeljene sa šest. Nakon toga, provedena je ANOVA s ponovljenim mjerenjima kako bi se utvrdilo postoje li razlike u procjenama preferencije za druženje ovisno o kvalitativnom sastavu navedenih grupa. Rezultati su pokazali da postoji statistički značajna razlika među grupama ($F_{1,101}=4508.63$; $p<0.01$), pri čemu je Bonferroni post-hoc test pokazao kako je dobivena statistički značajna razlika između svih grupa osim dvije: između grupe od četvero djece normalne težine i troje djece normalne težine te jednim pretilim djetetom te između grupe od dvoje djece normalne težine i dvoje pretile djece i troje pretile djece i jednim djetetom normalne tjelesne težine. Rezultati post – hoc testova prikazani su u Tablici 3.

Tablica 3. Prikaz rezultata provedenih Bonferroni post – hoc testova između svake od pet velikih grupa djece

Grupa djece 1	Grupa djece 2	Standardna greška	p
4 djeteta normalne težine	3 djece normalne težine i jedno pretilo dijete	0.05	>0.05
	2 djece normalne težine i 2 pretile djece	0.06	<0.01
	3 pretile djece i jedno dijete normalne težine	0.07	<0.01
	4 pretile djece	0.07	<0.01
3 djece normalne težine i jedno pretilo dijete	4 djeteta normalne težine	0.05	>0.05
	2 djece normalne težine i 2 pretile djece	0.05	<0.01

	3 pretile djece i jedno dijete normalne težine	0.05	<0.01
	4 pretile djece	0.06	<0.01
2 djece normalne težine i 2 pretile djece	4 djeteta normalne težine	0.06	<0.01
	3 djece normalne težine i jedno pretilo dijete	0.05	<0.01
	3 pretile djece i jedno dijete normalne težine	0.05	>0.05
	4 pretile djece	0.05	<0.01
3 pretile djece i jedno dijete normalne težine	4 djeteta normalne težine	0.07	<0.01
	3 djece normalne težine i jedno pretilo dijete	0.05	<0.01
	2 djece normalne težine i 2 pretile djece	0.05	>0.05
	4 pretile djece	0.05	<0.01
4 pretile djece	4 djeteta normalne težine	0.07	<0.01
	3 djece normalne težine i jedno pretilo dijete	0.06	<0.01
	2 djece normalne težine i 2 pretile djece	0.05	<0.01
	3 pretile djece i jedno dijete normalne težine	0.05	<0.01

Kako bi se provjerila postavljena hipoteza, potrebno je prethodno izračunate vrijednosti procjene ispitanikovih preferencija za druženje s pet velikih grupa djece usporediti s procjenom preferencija za druženje s velikih pet grupa djece temeljenoj na sumi iskazanih preferencija prema svakom individualnom članu grupe. Potonja procjena izračunati će se na sljedeći način: za svaku od 30 grupa djece (podsjetimo, postoji 5 velikih grupa djece koje se sastoje od 6 malih grupa koje su kvalitativno jednakog sastava) izračunati će se njihova procjena poželjnosti druženja koja je temeljena na sumi iskazanih individualnih preferencija za druženje prema svakom članu grupe. Primjerice, ako se uzme jedan rezultat za malu grupicu koja se sastoji od troje djece normalne tjelesne težine i jednim pretilim djetetom: ispitanik je za svaku osobu koja se nalazi u grupici također dao i procjenu koliko bi se s njom htio družiti individualno, bez prisutnosti druge djece. Ukoliko se zbroji procjene sva četiri člana grupe dane za individualno druženje s određenim članom grupe i podijeli s brojem članova grupe, dobiti će se procjena grupice temeljena na preferenciji za druženje sa svakim članom grupe posebno. Primjerice, ako su procjene poželjnosti jednog ispitanika za individualno druženje s osobama iz prethodno navedene grupe 4, 4, 4, 2, onda se prosječna

ocjena temeljena na preferencijama za individualno druženje za tu grupicu izračunava na sljedeći način: $(4+4+4+2)/4=3.5$; dalje se za svaku od 6 manjih grupica od kojih se velika grupa sastoji izračunava ta ista prosječna ocjena temeljena na preferencijama za individualno druženje sa svim članovima grupice. Tih šest procjena se zbraja i dijeli sa šest kako bi se dobila prosječna ocjena temeljena na preferencijama za individualno druženje svakim članom velike grupe. U Tablici 4. prikazani su deskriptivni podaci za prethodno izračunatu procjenu poželjnosti druženja temeljenu na preferencijama za individualno druženje svakim članom velike grupe.

Tablica 4. Prikaz aritmetičkih sredina i standardnih devijacija procjena poželjnosti druženja temeljenih na preferencijama za individualno druženje sa svakim članom velike grupe

Grupa od četvero djece	M	SD
Četvero djece normalne težine 1	3.03	0.75
Četvero djece normalne težine 2	3.17	0.59
Četvero djece normalne težine 3	3.46	0.50
Četvero djece normalne težine 4	3.33	0.49
Četvero djece normalne težine 5	3.33	0.47
Četvero djece normalne težine 6	3.61	0.44
Troje djece normalne težine i jedno pretilo dijete 1	2.76	0.60
Troje djece normalne težine i jedno pretilo dijete 2	2.57	0.66
Troje djece normalne težine i jedno pretilo dijete 3	2.78	0.58
Troje djece normalne težine i jedno pretilo dijete 4	2.79	0.57
Troje djece normalne težine i jedno pretilo dijete 5	2.96	0.57
Troje djece normalne težine i jedno pretilo dijete 6	2.86	0.64
Dvoje djece normalne težine i dvoje pretile djece 1	3.03	0.54
Dvoje djece normalne težine i dvoje pretile djece 2	3.00	0.48
Dvoje djece normalne težine i dvoje pretile djece 3	2.84	0.57
Dvoje djece normalne težine i dvoje pretile djece 4	2.99	0.51
Dvoje djece normalne težine i dvoje pretile djece 5	2.95	0.55
Dvoje djece normalne težine i dvoje pretile djece 6	2.69	0.61
Troje pretile djece i jedno dijete normalne tjelesne težine 1	3.01	0.64
Troje pretile djece i jedno dijete normalne tjelesne težine 2	2.97	0.53
Troje pretile djece i jedno dijete normalne tjelesne težine 3	3.34	0.46
Troje pretile djece i jedno dijete normalne tjelesne težine 4	3.11	0.63
Troje pretile djece i jedno dijete normalne tjelesne težine 5	3.30	0.47
Troje pretile djece i jedno dijete normalne tjelesne težine 6	3.46	0.45

Četvero pretile djece 1	2.57	0.79
Četvero pretile djece 2	2.70	0.63
Četvero pretile djece 3	2.63	0.63
Četvero pretile djece 4	2.77	0.69
Četvero pretile djece 5	2.56	0.70
Četvero pretile djece 6	2.68	0.74

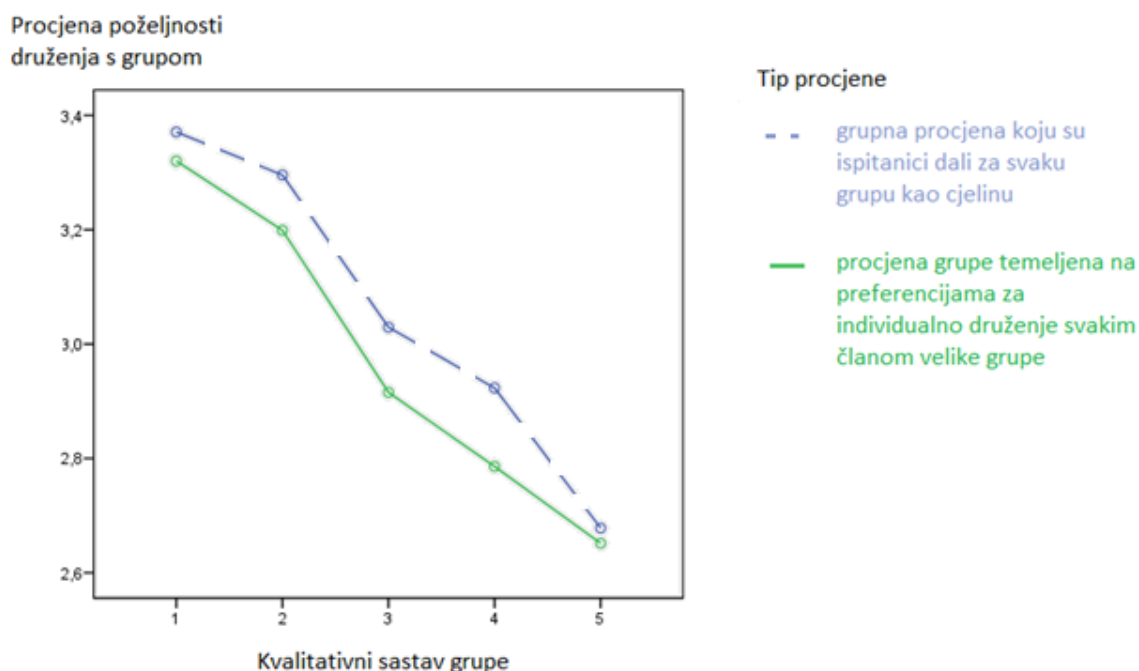
Sljedeći korak u provjeri hipoteze je usporedba grupne procjene koju su ispitanici dali za svaku grupu kao cjelinu s prethodno izračunatom procjenom grupe temeljenom na preferencijama za individualno druženje svakim članom velike grupe. U tu svrhu je provedena 2x5 ANOVA s ponovljenim mjerenjima (dva tipa procjene i pet kvalitativno različitih grupa djece). Rezultati su pokazali da postoji statistički značajan glavni efekt tipa procjene ($F=7.99$; $df=1$; $p<0.01$) i kvalitativnog sastava grupe ($F=105.22$; $df=4$; $p<0.01$), a interakcija nije značajna. Rezultati su prikazani u Tablici 5., a na Slici 4. vidljiv je grafički prikaz glavnih efekata tipa procjene i kvalitativnog sastava grupe i njihove interakcije na preferenciju za druženje s grupom djece. Tip procjene je prikazan na dva nivoa (grupna procjena koju su ispitanici dali za svaku grupu kao cjelinu te procjena grupe temeljena na preferencijama za individualno druženje sa svakim članom velike grupe), a kvalitativni sastav grupe na pet nivoa (1-četvero djece normalne težine; 2- troje djece normalne težine i jedno pretilo dijete; 3- dvoje djece normalne težine i dvoje pretile djece; 4-troje pretile djece i jedno dijete normalne težine; 5-četvero pretile djece).

Tablica 5. Prikaz glavnih efekata tipa procjene i kvalitativno različitih grupa djece te njihove interakcije na preferenciju za druženje s grupom djece

	F	df
Tip procjene	7.99**	1
Kvalitativno različite grupe djece	105.22**	4
Interakcija	1.63	4

** $p<0.01$

Slika 4. Grafički prikaz glavnih efekata tipa procjene i kvalitativnog sastava grupe i njihove interakcije na preferenciju za druženje s grupom djece

Iz Slike 4. se može vidjeti da je procjena poželjnosti druženja bila viša u slučaju kada se grupa procjenjivala kao cjelina, za razliku od situacije kada se grupna procjena temeljila na preferencijama za individualno druženje sa svakim članom grupe. Grupna procjena koju su ispitanici dali za svaku grupu kao cjelinu se smanjivala s promjenom kvalitativnog sastava grupe. Najviša je bila za grupu koja se sastoji od četvero mršave djece, a za najmanja grupu koja se sastoji od četvero pretile djece. Isti se trend primjećuje i za procjenu poželjnosti grupe kada je grupna procjena s obzirom na individualne preferencije sa svakim članom grupe. Najviša je bila za grupu koja se sastoji od četvero mršave djece, a najmanja za grupu koja se sastoji od četvero pretile djece.

Kako bi se utvrdilo među kojim kvalitativno različitim grupama djece postoji razlika u poželjnosti druženja ovisno o tipu procjene, provedeno je pet t-testova sa zavisnim uzorcima ispitanika. Rezultati testova su pokazali da postoji statistički značajna razlika u poželjnosti druženja ovisno o tipu procjene kod sljedećih grupa djece: u grupi u kojoj se nalazi troje djece normalne težine i jedno pretilo dijete ($t=2.38$; $df=101$; $p<0.05$) je dobivena veća poželjnost za druženje s onom grupom djece koja je procjenjivana kao cjelina ($M=3.30$; $SD=0.51$) od grupe čija se procjena temeljila na preferencijama za individualno druženje sa svakim članom grupe ($M=3.20$; $SD=0.43$); u grupi u kojoj se nalazi troje pretile djece i jedno dijete normalne težine ($t=3.14$; $df=101$; $p<0.01$) je također dobivena veća poželjnost za druženje s onom grupom

djece koja je procjenjivana kao cjelina ($M=2.92$; $SD=0.60$) od grupe čija se procjena temeljila na preferencijama za individualno druženje sa svakim članom grupe ($M=2.79$; $SD=0.49$); i konačno, u grupi koja se sastojala od dvoje djece normalne težine i dvoje pretila djece ($t=2.53$; $df=101$; $p<0.01$) je isto tako dobivena veća poželjnost za druženje s onom grupom djece koja je procjenjivana kao cjelina ($M=3.03$; $SD=0.59$) od grupe čija se procjena temeljila na preferencijama za individualno druženje sa svakim članom grupe ($M=2.92$; $SD=0.45$). U grupi koja se sastoji od četvero pretila djece i grupi od četvero djece normalne težine nije dobivena statistički značajna razlika u poželjnosti druženja ovisno o tipu procjene. U Tablici 6. su prikazane aritmetičke sredine i standardne devijacija ispitanikovih procjena za dva tipa grupnih procjena i u Tablici 7. su prikazani rezultati provedenih t-testova sa zavisnim uzorcima ovisno o tipu grupe.

Tablica 6. Prikaz aritmetičkih sredina i standardnih devijacija procjene koju su ispitanici dali za svaku grupu kao cjelinu te procjene grupe temeljene na preferencijama za individualno druženje svakim članom grupe

Grupna procjena koju su ispitanici dali za svaku grupu kao cjelinu	M	SD	Procjena grupe temeljena na preferencijama za individualno druženje sa svakim članom grupe	M	SD
Četvero djece normalne težine	3.37	0.52	Četvero djece normalne težine	3.32	0.44
Troje djece normalne težine i jedno pretilo dijete	3.30	0.51	Troje djece normalne težine i jedno pretilo dijete	3.20	0.43
Dvoje djece normalne težine i dvoje pretila djece	3.03	0.59	Dvoje djece normalne težine i dvoje pretila djece	2.92	0.45
Troje pretila djece i jedno dijete normalne težine	2.92	0.60	Troje pretila djece i jedno dijete normalne težine	2.79	0.49
Četvero pretila djece	2.68	0.70	Četvero pretila djece	2.65	0.58

Tablica 7. Prikaz provedenih t-testova sa zavisnim uzorcima za grupne procjene koje su ispitanici dali za svaku grupu kao cjelinu te procjene grupe temeljene na preferencijama za individualno druženje sa svakim članom grupe

Kvalitativno različiti parovi grupne procjene grupe kao cjeline i procjene grupe temeljene na preferencijama za individualno druženje sa svakim članom grupe	t	df
Četvero djece normalne težine	1.22	101
Troje djece normalne težine i jedno pretilo dijete	2.38*	101
Dvoje djece normalne težine i dvoje pretile djece	2.53**	101
Troje pretile djece i jedno dijete normalne težine	3.14**	101
Četvero pretile djece	0.55	101

* $p < .05$; ** $p < .01$

Prema postavljenoj hipotezi koja kaže kako će grupa djece od strane ispitanika biti preferirana za druženje onoliko koliko će biti preferiran njen najmanje poželjan član, a ne kao suma iskazanih preferencija prema svakom članu grupe posebno, za očekivati je bilo da će u grupi koja se sastoji od troje djece normalne težine i jednim pretilim djetetom veću procjenu poželjnosti druženja imati grupa čije su procjene zasnovane na sumi individualnih preferencija za druženje prema svakom članu grupe jer će u grupi koja je procijenjena kao cjelina pretilo dijete zbog salijentnosti i efekta neposredne blizine utjecati na smanjenje procjene poželjnosti druženja s tom grupom. Međutim, dobiveni rezultati ne potvrđuju ovu hipotezu jer je veća poželjnost druženja dobivena kod grupe koja je procijenjena kao cjelina od grupe čija je procjena zasnovana na sumi individualnih preferencija za druženje prema svakom članu grupe.

Dodatno su provjerene i korelacije grupne procjene poželjnosti druženja svake od šest malih grupica koje se sastoje od troje djece normalne težine i jednim pretilim djetetom s procjenom poželjnosti druženja sa svakim članom grupe individualno. Ukoliko bi hipoteza bila točna, očekivalo bi se da je korelacija značajna između procjene poželjnosti druženja s grupicom i pretilog djeteta, a neznačajna između procjene poželjnosti druženja s grupicom i preostale djece normalne tjelesne težine. Rezultati su pokazali da u četiri od šest grupica nema statistički značajne korelacije između preferencije za druženje s pretilim djetetom i preferencije za druženje s grupicom djece; točnije, u dvije grupice je dobivena značajna korelacija između preferencije za druženje s grupicom djece te preferencije za druženje sa svom djecom normalne težine, dok je za pretilo dijete ova korelacija neznačajna; u dvije

grupice je dobivena značajna korelacija između preferencije za druženje s grupicom djece te preferencije za druženje s dvoje djece normalne težine, dok je za jedno dijete normalne težine i pretilo dijete korelacija neznačajna; u jednoj grupici je dobivena značajna korelacija između preferencije za druženje s grupicom djece te preferencije za druženje s dvoje djece normalne težine i pretilim djetetom, dok je za jedno dijete normalne težine korelacija neznačajna; te konačno, u samo jednoj grupici je dobivena značajna korelacija između preferencije za druženje s grupicom djece te preferencije za druženje s pretilim djetetom, dok je za ostalu djecu normalne tjelesne težine korelacija neznačajna. Zanimljivo je za naglasiti kako je u jedinoj grupici u kojoj je dobivena značajna korelacija isključivo između preferencije za druženje s grupicom djece te preferencije za druženje s pretilim djetetom prezentirano pretilo dijete jednako kao i u grupici u kojoj je dobivena značajna korelacija isključivo između preferencije za druženje s grupicom djece te preferencije za druženje sa svom djecom normalne težine, stoga se time može ograditi od mogućnosti da je do tog rezultata došlo zbog specifičnog pretilog djeteta prikazanog na crtežu, čime se također na još jedan način ustvrdilo kako navedena hipoteza nije potvrđena. Rezultati korelacija prethodno navedenih 6 grupica djece su prikazani u Tablicama 8., 9., 10., 11., 12. i 13.

Tablica 8. Prikaz korelacija procjene poželjnosti druženja s prvom grupicom djece (jedno pretilo i troje djece normalne tjelesne težine) s procjenama poželjnosti individualnog druženja sa svakim članom grupice

	Dijete normalne težine 1	Dijete normalne težine 2	Dijete normalne težine 4	Pretilo dijete 10	Grupa djece 1
Dijete normalne težine 1	-	0.47**	0.49**	-0.08*	0.46
Dijete normalne težine 2		-	0.47**	-0.05	0.35**
Dijete normalne težine 4			-	0.05	0.40**
Pretilo dijete 10				-	0.09*
Grupa djece 1					-

* $p < .05$; ** $p < .01$

Tablica 9. Prikaz korelacija procjene poželjnosti druženja s drugom grupicom djece (jedno pretilo i troje djece normalne tjelesne težine) s procjenama poželjnosti individualnog druženja sa svakim članom grupice

	Dijete normalne težine 1	Dijete normalne težine 3	Dijete normalne težine 7	Pretilo dijete 10	Grupa djece 2
Dijete normalne težine 1	-	0.32**	0.17	-0.08	0.23*
Dijete normalne težine 3		-	0.01	0.11	0.07
Dijete normalne težine 7			-	0.02	0.41**
Pretilo dijete 10				-	-0.15
Grupa djece 2					-

*p<.05; ** p<.01

Tablica 10. Prikaz korelacija procjene poželjnosti druženja s trećom grupicom djece (jedno pretilo i troje djece normalne tjelesne težine) s procjenama poželjnosti individualnog druženja sa svakim članom grupice

	Dijete normalne težine 5	Dijete normalne težine 6	Pretilo dijete 9	Dijete normalne težine 10	Grupa djece 3
Dijete normalne težine 5	-	-0.01	0.1	0.04	-0.01
Dijete normalne težine 6		-	0.25*	0.3**	0.36**
Pretilo dijete 9			-	0.19	0.14
Dijete normalne težine 10				-	0.35**
Grupa djece 3					-

*p<.05; ** p<.01

Tablica 11. Prikaz korelacija procjene poželjnosti druženja s četvrtom grupicom djece (jedno pretilo i troje djece normalne tjelesne težine) s procjenama poželjnosti individualnog druženja sa svakim članom grupice

	Dijete normalne težine 1	Dijete normalne težine 2	Pretilo dijete 5	Dijete normalne težine 7	Grupa djece 4
Dijete normalne težine 1	-	0.47**	0.33**	0.17	0.45**
Dijete normalne težine 2		-	0.4**	0.07	0.36**
Pretilo dijete 5			-	0.01	0.38**
Dijete normalne težine 7				-	0.01
Grupa djece 4					-

*p<.05; ** p<.01

Tablica 12. Prikaz korelacija procjene poželjnosti druženja s petom grupicom djece (jedno pretilo i troje djece normalne tjelesne težine) s procjenama poželjnosti individualnog druženja sa svakim članom grupice

	Dijete normalne težine 1	Pretilo dijete 2	Dijete normalne težine 9	Dijete normalne težine 10	Grupa djece 5
Dijete normalne težine 1	-	0.46**	-0.25*	-0.09	0.1
Pretilo dijete 2		-	-0.12	0.22*	0.32**
Dijete normalne težine 9			-	0.16	-0.09
Dijete normalne težine 10				-	0.02
Grupa djece 5					-

*p<.05; ** p<.01

Tablica 13. Prikaz korelacija procjene poželjnosti druženja sa šestom grupicom djece (jedno pretilo i troje djece normalne tjelesne težine) s procjenama poželjnosti individualnog druženja sa svakim članom grupice

	Pretilo dijete 2	Dijete normalne težine 6	Dijete normalne težine 9	Dijete normalne težine 10	Grupa djece 6
Pretilo dijete 2	-	-0.01	-0.12	0.22*	0.05
Dijete normalne težine 6		-	0.44**	0.30**	0.35**
Dijete normalne težine 9			-	0.16	0.27**
Dijete normalne težine 10				-	0.28**
Grupa djece 6					-

*p<.05; ** p<.01

5. DISKUSIJA

Prva hipoteza istraživanja kaže da će djeca za druženje više preferirati djecu normalne tjelesne težine u odnosu na djecu koja su pretila. Dobiveni rezultati pokazuju da postoji statistički značajna razlika u preferenciji druženja s obzirom na tjelesni izgled djeteta, točnije, ispitanici značajno više preferiraju za druženje crteže djece normalne tjelesne težine u odnosu na pretilu djecu, čime je potvrđena prva hipoteza istraživanja. Ovi rezultati nisu nimalo začuđujući ako se uzme u obzir da je stigmatizacija pretile djece od strane druge djece vidljiva već kod trogodišnje djece koja su deblju djecu percipirala zločestom i nepoželjnim prijateljima za igru (Cramer i Steinwert, 1998). Osim toga, ako se ima na umu da se broj negativnih odgovora u pitanjima otvorenog tipa vezana za pretilu djecu značajno povećava što su djeca starija, to zapravo upućuje na stabilan rast stigmatizacije pretilih tijekom procesa odrastanja (Sigelman i sur., 1986). Rezultati istraživanja kojega su proveli Tiggermann i Anesbury (2000) na djeci od četvrtog do šestog razreda osnovne škole pokazuju kako su kod učenika prisutni stereotipi prema pretiloj djeci i odraslima bez obzira na dob, spol i tjelesnu težinu ispitanika.

Nadalje, s obzirom da su prikazani crteži prvi put kreirani i korišteni za ovo istraživanje, također je provjereno reprezentiraju li oni na ispravan način jednog blizanca normalne tjelesne težine i njegovog pretilog blizanca te je li kod baš svakog para blizanaca pretilo dijete manje poželjan partner za igru (što se moglo očekivati s obzirom na postavljenu hipotezu). Rezultati su pokazali da kod svakog para blizanaca postoji statistički značajna razlika u preferenciji za druženje, blizanac normalne tjelesne težine je kod svih crteža bio poželjniji partner za druženje od pretilog blizanca, čime smo potvrdili da su crteži prikladno reprezentirali blizanca normalne tjelesne težine i pretilog blizanca. Ovo pomaže budućim istraživanjima koja će se baviti ovom tematikom u korištenju navedenih slika za svoje potrebe s potvrdom da ispitanici prikazane crteže percipiraju kao pretilo dijete ili dijete normalne težine.

Prema drugoj hipotezi istraživanja, grupa djece će od strane ispitanika biti preferirana za druženje onoliko koliko će biti preferiran njen najmanje poželjan član, a ne kao suma iskazanih preferencija prema svakom članu grupe posebno. S obzirom da je prethodna hipoteza pokazala kako je najmanje poželjan član grupe pretilo dijete, zaključeno je da grupa djece koja se sastoji od troje djece normalne težine i jednog pretilog djeteta adekvatno reprezentira prototip grupe kojom se najbolje može ispitati navedena hipoteza. Kako bi se provjerilo hipotezu, napravljena je usporedba procjene poželjnosti druženja s grupom od troje djece normalne težine i jednim pretilim djetetom s posebno izračunatom procjenom poželjnosti druženja s grupom od troje djece normalne težine i jednim pretilim djetetom temeljenom na preferencijama za individualno druženje sa svakim članom grupe. Prema hipotezi je za očekivati bilo da će veću procjenu poželjnosti druženja imati grupa čije su procjene zasnovane na sumi individualnih preferencija za druženje prema svakom članu grupe jer će, kako tvrde Penny i Haddock (2007), u grupi koja je procijenjena kao cjelina pretilo dijete zbog salijentnosti i efekta neposredne blizine utjecati na smanjenje procjene poželjnosti druženja s tom grupom. Ipak, veća poželjnost druženja je dobivena kod grupe koja je procijenjena kao cjelina od grupe čija je procjena zasnovana na sumi individualnih preferencija za druženje sa svakim članom grupe, čime navedena hipoteza nije potvrđena. I kod svih ostalih kvalitativno različitih grupa djece je dobiveno da je veća procjena poželjnosti druženja kada su ispitanikove procjene dane grupi kao cjelini u odnosu na procjenu ispitanika temeljenu na sumi individualnih preferencija za druženje sa svakim članom grupe.

Također je napravljena i dodatna provjera ovih rezultata korelacijskom metodom. Naime, pretpostavlja se da bi u velikoj grupi od troje djece normalne težine i jednim pretilim djetetom (podsjetimo, velika grupa se sastoji od šest manjih grupica) korelacija trebala biti značajna između procjene poželjnosti druženja s malom grupicom i pretilim djetetom, a neznajna između procjene poželjnosti druženja s malom grupicom i preostalim djecom normalne tjelesne težine. Rezultati su pokazali da u četiri od šest grupica nema statistički značajne korelacije između preferencije za druženje s pretilim djetetom i preferencije za druženje s grupicom djece, a u samo jednoj grupici je dobivena statistički značajna korelacija između preferencije za druženje s malom grupicom djece te preferencije za druženje s pretilim djetetom. Jedno od objašnjenja tog značajnog rezultata prema teorijskoj podlozi bi moglo biti da je specifično pretilo dijete prikazano na slici (vidi Prilog 1; Pretili blizanac 2) bolje reprezentiralo pretilo dijete od ostale prikazane pretile djece na slikama. Ono što opovrgava ovu pretpostavku je to što je u grupici u kojoj se nalazi to isto pretilo dijete dobivena značajna

korelacija isključivo između preferencije za druženje s malom grupicom djece te preferencije za druženje sa svom djecom normalne težine. Time smo utvrdili da do te značajne korelacije nije došlo zbog specifičnog pretilog djeteta prikazanog na crtežu, čime smo također na još jedan način ustvrdili kako navedena hipoteza nije potvrđena.

Ovakvi rezultati bi išli u prilog tome da su ispitanici procjenjivali poželjnost druženja s grupom bez da je pretilo dijete imalo značajan utjecaj na preferenciju druženja s grupom kao cjelinom, što pokazuje da integracijska tehnika ipak ne predstavlja nepoželjnu metodu za smanjenje predrasuda kako su Penny i Haddock (2006) pretpostavljali. Naime, ukoliko bi se ova hipoteza pokazala točnom, došlo bi do upitnosti same metode integracije kao tehnike za smanjenje predrasuda s obzirom da bi rezultati indicirali kako ona pridonosi stigmatizaciji ostalih članova grupe koji prethodno nisu bili stigmatizirani, što nikako ne ide u korist ni pretilom djetetu ni ostalim članovima te grupe.

Nekoliko objašnjenja za pojavu ovakvih rezultata je moguće. Kao prvo, korišten je malen i relativno selektiran uzorak školske djece. Naime, svi ispitanici su pohađali dvije riječke škole u kojima aktivno djeluju psiholog i pedagog, stoga je moguće da su provedeni određeni preventivni programi s ciljem smanjenja predrasuda i bolje integracije stigmatizirane djece. Također, su svi učenici koji pohađaju osnovnu školu „Vežica“ su uključeni u cjelodnevni školski program u kojem djeca imaju puno više vremena za druženje s razrednim kolegama, a u osnovnoj školi „Gornja Vežica“ se nalaze razredi s djecom s cerebralnom paralizom koji su inkorporirani u razrede sa zdravom djecom, što može pridonijeti smanjenoj pojavi stigmatizacije pretila djece. Naime, neki od faktora koji prema Allportu (1954) smanjuju predrasude su učestali, višestruki kontakt u neformalnom okruženju u kojem osobe imaju jednake zajedničke ciljeve i ne postoje izražene fizičke barijere među njima, a socijalne norme podržavaju i potiču ravnopravnost među osobama, a upravo cjelodnevni boravak djece omogućuje značajno više vremena za međusobno upoznavanje, a samim time i smanjenje mogućih predrasuda prema pretilim kolegama. Da se ovo istraživanje provodilo isključivo s djecom koja pohađaju smjensku nastavu u ruralnim krajevima bez veće prisutnosti školskog psihologa i pedagoga moguće je da bi rezultati istraživanja bili drugačiji.

Nadalje, treba uzeti u obzir i da je zbog malih školskih prostornih kapaciteta provođenje istraživanja u obje škole bilo ponekad otežano; u osnovnoj školi „Vežica“ je provođeno u školskoj knjižnici gdje je znalo biti buke i povremenog ometanja od strane drugih učenika, a u osnovnoj školi „Gornja Vežica“ je provođeno u školskom atriju gdje je tijekom malih odmora bila poprilična buka koja bi ometala pažnju i koncentraciju ispitanika, a ponekad dovela i do gubitka interesa za obavljanje zadatka.

Također, upitno je koliko su općenito gledajući ispitanici uložili truda i pažnje tijekom procjene poželjnosti druženja s grupom; naime, primijećeno je da su neka djeca nakon par prikazanih slika grupe od četvero djece počela brže odgovarati i nisu pretjeranu pažnju pridavala uočavanju razlika među članovima grupa, što može indicirati da su davali nasumične, slučajne procjene, a to samo po sebi čini upitnim valjanost dobivenih podataka. Jedan od mogućih razloga za ovo je činjenica da je taj zadatak procjene bio zadnji i najduži te je ispitanicima bio najmanje zanimljiv s obzirom da su sve slike prethodno već vidjeli te su se ponekad žalili da su im grupe djece slične i izrazima lica pokazivali dosadu i nezainteresiranost. Prije početka istraživanja je bio plan rotirati redoslijed prikazivanja slika tj. prvoj polovici ispitanika je prvo trebalo biti dano da procijene poželjnost druženja individualno sa prikazanom djecom, nakon čega bi trebali procijeniti poželjnost druženja s grupom od četvero djece, a drugoj polovici ispitanika je trebalo obrnuti ovaj redoslijed. Ovakva promjena redoslijeda je trebala djelomično smanjiti problem manjka interesa i koncentracije za taj zadatak s obzirom da bi ga dio ispitanika rješavao odmah kao prvi zadatak s punom koncentracijom i motivacijom. Međutim, primijećeno je da su mnogi ispitanici, posebice mlađi (prvi i drugi razred) često znali imati problema s razumijevanjem zadatka individualne procjene poželjnosti druženja, kao i davanja adekvatne procjene poželjnosti druženja, stoga je zaključeno da bi rotacija redoslijeda zadataka samo dovela do veće konfuzije i težeg shvaćanja zadatka, kao i bržeg umaranja i gubitka koncentracije i interesa za obavljanje zadatka. Zbog toga je zadržan isti redoslijed prikaza zadataka kod sve djece, tj. prvo su dane procijene poželjnosti druženja individualno s prikazanom djecom, nakon čega su trebali procijeniti poželjnost druženja s grupom od četvero djece.

Uz to, primijećeno je da su neki ispitanici davali najviše procjene poželjnosti druženja za skoro svu prikazanu djecu na crtežima, i to čak i nakon što su dobro pogledali crtež i razmislili o odgovoru. Neka djeca su čak manifestirala facijalne izraze koji su bili u potpunoj suprotnosti s danim odgovorom, primjerice lagano mrštenje lica i vidljivi izrazi gađenja ili srama uz davanje najviše procjene poželjnosti druženja. S obzirom da kod njih nije primijećen

manjak koncentracije ili interesa, pretpostavilo se da je riječ o davanju socijalno poželjnih odgovora. Socijalno poželjni odgovori predstavljaju tendenciju ispitanika da drugima prezentiraju pozitivnu i socijalno prihvatljivu sliku samih sebe. Ispitanik može dati socijalno poželjan odgovor jer sam sebe zavarava da taj odgovor zbilja reprezentira njegovo pravo, iskreno mišljenje ili pak može namjerno lažirati socijalno poželjan odgovor kako bi izbjegao kritiku i dobio socijalno odobravanje okoline (Mortel, 2008). Anonimnost ispitivanja osigurava smanjenu vjerojatnost pojave socijalno poželjnih odgovora, no također smanjuje fokus i kognitivni trud koji se ulaže u zadatak, a također onemogućuje dodatno objašnjavanje zadatka u slučaju pojave nejasnoća (Lelkes, Krosnick, Marx, Judd i Park, 2012). Ukoliko je zadatak lagan i lako razumljiv, bolje je primijeniti anonimni tip istraživanja, no za naše istraživanje je bio potreban ispitivač koji će osobno djecu voditi kroz zadatak i objasniti im moguće nejasnoće. Ipak, trebala se na vrijeme provjeriti moguća prisutnost socijalno poželjnog odgovaranja ispitanika u našem istraživanju kako se ne bi ugrozila valjanost dobivenih podataka. Prisutnost socijalno poželjnog odgovaranja se ispitala time što se prvih par ispitanika kod kojih je primijećen taj specifični obrazac odgovaranja objasnilo da nije nužno da im se sva prikazana djeca svide kao partneri za igru i da je sasvim u redu dati nižu procjenu poželjnost druženja s obzirom da je najbitnije za istraživanje da odgovori budu iskreni. Nakon što im je to objašnjeno, ispitanici su djelovali opuštenije te su počeli davati različite odgovore za prikazane crteže koji su bili kongruentni s njihovim facijalnim ekspresijama. Poslije se tijekom trajanja istraživanja u sklopu početne upute za zadatak dodao i taj isti naputak te je primijećeno da se davanje socijalno poželjnih odgovora poprilično smanjilo, iako je kod neke djece još uvijek bilo prisutno.

Postavlja se također i pitanje utjecaja samog tipa crteža djece na ispitanikove procjene poželjnosti druženja. Primijećeno je primjerice da su neka djeca normalne težine (vidi Prilog 1; Blizanac normalne težine 6, Blizanac normalne težine 10) primjetno više preferirana za druženje od druge djece normalne težine (vidi Prilog 1; Blizanac normalne težine 1, Blizanac normalne težine 4, Blizanac normalne težine 5), a također je jedno dijete normalne težine (vidi Prilog 1; Blizanac normalne težine 3) manje preferirano od neke pretile djece (vidi Prilog 1; Pretili blizanac 2, Pretili blizanac 7, Pretili blizanac 9). Kvalitativnim pregledom tih crteža je ustanovljeno da je estetski izgled neke od prikazane djece ljepši od druge, a ovo je potvrđeno eksperimentatorovom usmenom provjerom kod nekih ispitanika koji su izjavili da su im određena prikazana djeca „ružna, čudna, strašna, da im se ne sviđaju itd.“, dok su drugi ispitanici imali poprilično izražene facijalne ekspresije gađenja, iznenađenja, zbunjenosti i

negodovanja tokom prikazivanja nekih crteža djece. Prilikom izrade samih crteža je prioritet bio pokušati zadržati izraženu razliku u tjelesnoj težini blizanaca, a međusobnu razliku između samih parova blizanaca učiniti primjetnim, ali ne izrazito značajnim faktorom. Naime, iako je primarni cilj istraživanja bio vidjeti kako pretilost kod djece utječe na procjenu poželjnosti druženja s tim djetetom ili grupom djece u kojoj se pretilo dijete nalazi, isto ne možemo zanemariti da se djeca međusobno razlikuju i po drugim karakteristikama poput boje kose, oblika lica, odjeće koju nose itd., koje također u određenoj mjeri mogu pridonijeti razlici u želji za druženjem s njima (Newcomb i Bagwell, 1995). Prednost ovog istraživanja je ta što se korištenjem ovakvih crteža pokušala zadržati doza realnosti nauštrb mogućeg utjecaja drugih faktora osim tjelesne težine na procjenu poželjnosti druženja, a sve u svrhu potencijalno kvalitetnijeg prenošenja rezultata istraživanja na realne životne situacije. Ukoliko bi se neko istraživanje bavilo ovom problematikom s ciljem postizanja veće sličnosti s realnim životnim uvjetima, preporuka je korištenje digitalno modificiranih slika pravih dječaka i djevojčica, a ne njihovih crteža. Također, treba napomenuti da u sklopu ovog istraživanja nije napravljeno predistraživanje kojim bi se posebno provjerila percepcija prikazane djece na crtežima kao pretile ili normalne težine, što bi buduća istraživanja također trebala dodatno provesti.

Kao dodatnu provjeru rezultata našeg istraživanja, buduća istraživanja bi također mogla koristiti veći broj malih grupica od troje djece normalne težine i jednim pretilim djetetom u kojima bi se, između ostalog, nalazila i djeca koja nisu bila u grupicama ovog istraživanja. Time bi u potpunosti isključili mogućnost da je do navedenih rezultata došlo zbog specifičnih crteža djece korištenih u grupicama iz ovog istraživanja.

Zanimljivo je također da su neki ispitanici izjavili kako ih određeni crteži djece podsjećaju na njihove prijatelje ili rodbinu, stoga su im davali najviše procjene poželjnosti za druženje bez obzira na to jesu li na prikazanim crtežima bila pretila djeca ili djeca normalne težine. Prema Berndt i Murphy (2002), djeca koja su po nekim karakteristikama međusobno slična, ili koju određene životne okolnosti međusobno zbliže, češće postaju prijatelji i zajedno se druže. Istraživači koriste izraz *selekcija* koji označava sve svjesne i nesvjesne procese koji dovode do toga da djeca koja imaju određene zajedničke karakteristike postanu prijatelji. S obzirom da su određeni ispitanici vidjeli sličnosti između neke od prikazane djece i njihovih bliskih prijatelja ili rodbine, možemo očekivati da je upravo nesvjesni utjecaj selekcije djelovao na višu procjenu poželjnosti za druženje s tom prikazanom djecom. Stoga je preporuka za buduća istraživanja provjeriti postoji li efekt neposredne blizine u kontekstu

pretilosti kod djece u situacijama gdje pretili član grupe slični nekog ispitanikovog prijatelja ili člana rodbine. Općenito gledajući, jedna od značajnih prednosti ovog istraživanja je činjenica da je istraživač osobno provodio istraživanje sa svakim ispitanikom individualno, zbog čega su uočeni mnogi nedostaci i prepreke koje će buduća istraživanja moći eliminirati ili eventualno smanjiti njihov utjecaj.

Također, buduća istraživanja koja ispituju ovaj problem bi isto tako mogla provjeriti kakav utjecaj ima spol prikazane djece na iskazanu preferenciju za druženje s njima. Primjerice, Penny i Haddock (2006) su svojim prethodno navedenim istraživanjem utvrdili kako su ispitanici su značajno manje preferirali djevojčice normalne težine ukoliko su u pozadini bili prezentirani crteži pretilih djevojčica, te su značajno manje preferirali pretile djevojčice ukoliko su u pozadini bili prezentirani crteži djevojčica normalne tjelesne težine. Ova razlika nije nađena kod procjene crteža dječaka, što istraživači objašnjavaju većim socijalnim naglaskom na poželjnost normalne tjelesne težine kod žena u odnosu na muškarce. S druge strane, rezultati Chen i sur. (2014), koji su proveli replikaciju istraživanja Penny i Haddocka (2006) u kineskoj kulturi, su pokazali da su dječaci prikazani na crtežima bili više preferirani za druženje ukoliko su u pozadini prezentirane pretile osobe nego ukoliko su prezentirane osobe normalne tjelesne težine, što ide u prilog postojanju obrnutog efekta neposredne blizine kod dječaka u kineskoj kulturi. Ovo implicira da bi mogao postojati određeni utjecaj spola djeteta na iskazanu preferenciju za druženje s njim, a koji ovisi također i o kulturalnom okruženju ispitanika.

Općenito gledajući, ne smije se zanemariti ni mogućnost utjecaja kulture odrastanja i balkanskog mentaliteta na rezultate ovog istraživanja. Ovakav tip istraživanja s djecom dosada još nije proveden na ovim prostorima, stoga daje vrijedan teorijski doprinos i okosnicu za buduća istraživanja koja će se baviti tom tematikom. Istraživanja o efektu neposredne blizine u kontekstu pretilosti kod djece su provedena u razvijenim zapadnim zemljama poput Velike Britanije (Penny i Haddock, 2006), kao i u kineskoj kulturi (Chen i sur., 2014), stoga bi bilo izrazito korisno da ih se više počne provoditi i u zemljama Balkana s obzirom da je pretilost kod djece u tim zemljama na žalost sve češća pojava današnjice.

U konačnici, temeljem pregleda dobivenih rezultata istraživanja te opisanih nedostataka i problema u samom provođenju, ističe se potreba za provedbom daljnjih istraživanja ovakvog tipa, kao i direktnih replikacija ovog istraživanja.

6. ZAKLJUČAK

- Postoji statistički značajna razlika u preferenciji druženja s obzirom na tjelesni izgled djeteta; ispitanici značajno više preferiraju za druženje djecu normalne tjelesne težine u odnosu na pretilu djecu.
- Dobiveni rezultati pokazuju da je veća poželjnost druženja dobivena kod grupe koja je procijenjena kao cjelina od grupe čija je procjena zasnovana na sumi individualnih preferencija za druženje prema svakom članu grupe čime nije potvrđena hipoteza ovog istraživanja. Grupa koja se sastoji od troje djece normalne tjelesne težine i jednog pretilog djeteta bila je procijenjena poželjnijom za druženje kada je grupa procjenjivana kao cjelina.

7. LITERATURA

- Adams R. i Bukowski W. M. (2008). Peer victimization as a predictor of depression and body mass index in obese and non-obese adolescents. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49, 858-866.
- Adorno, T. W., Brunswik, E. F., Levinson, D. J. i Sanford, R. N. (1950). *The authoritarian personality*. Preuzeto 3. 8. 2015. sa <http://www.ajcarchives.org/main.php?GroupingId=6490>
- Akrami, N. (2005). *Prejudice: The interplay of personality, cognition and social psychology*. Preuzeto s: www.diva-portal.org/diva/getDocument?urn_nbn_se_uu_diva-5785_2_fultext.pdf
- Allport, G. W. (1935). *Handbook of social psychology*. Worcester, Mass: Clark University Press.
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. New York: Doubleday anchor books.
- Aronson, E., Wilson, T. D. i Akert, R. M. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate.
- Ashmore, R. D. (1970). The problem of intergroup prejudice. U: B. E. Collins (Ur.), *Social psychology: Social influence, attitude change, group processes, and prejudice*. (str. 245–339). Reading, MA: Addison-Wesley.
- Bell, S. K. i Morgan, S. B. (2000). Children's attitudes and behavioral intentions toward a peer presented as obese: does a medical explanation for the obesity make a difference? *Journal of Pediatric Psychology*, 25(3), 137 - 145.
- Berndt, T. J. i Murphy, L. M. (2002). Influences of friends and friendship: Myths, truths and research recommendations. *Advances in Child Development and Behaviour*, 30, 275 – 310.
- Bigler R. S., Jones L. C. i Lobliner D. B. (1997). Social categorization and the formation of intergroup attitudes in children. *Child Development*, 68, 530-543.
- Birenbaum, A. (1992). Courtesy stigma revisited. *Mental Retardation*, 30, 265-268.
- Brewer, M. B. (1999). The psychology of prejudice: Ingroup love or outgroup hate? *Journal of Social Issues*, 55, 429–444.

- Bush, K. R. (2003). Commentary: Physical and mental health of contemporary Chinese children. *Journal of Family and Economic Issues*, 24, 397-401.
- Cameron, J. A., Alvarez, J. M., Ruble, D. N. i Fulgni, A. J. (2001). Children's lay theories about ingroups and outgroups: Reconceptualizing research of prejudice. *Personality and Social Psychology Review*, 5, 118-128.
- Chen, A., Yin, S., Tang, H. i Wang, Z. (2014). An examination oft he mere proximity effect of obesity discrimination in children in chinese culture. *Psychology Research*, 4, 265 – 270.
- Cialdini, R. B., Petty, R. E. i Cacioppo, J. T. (1981). Attitude and attitude change. *Annual Review of Psychology*, 32, 357-404.
- Counts, C. R., Jones, C., Frame, C. L., Jarvie, G. J. i Strauss, C. C. (1986). The perception of obesity by normal-weight versus obese school-age children. *Child Psychiatry and Human Development*, 17, 113–120.
- Cramer, P. i Steinwert, T. (1998). Thin is good, fat is bad: How early does it begin? *Journal of Applied Developmental Psychology*, 19, 429–451.
- Crandall, C. i Martinez, R. (1996). Culture, ideology and antifat attitudes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 1165-1176.
- Crosnoe, R. i Muller, C. (2004). Body mass index, academic achievement, and school context: Examining the educational experiences of adolescents at risk of obesity. *Journal of Health and Social Behavior*, 45, 393 – 407.
- Durante, F., Fasolo, M., Mari, S. i Mazzola, A.F. (2014). Children's attitudes and stereotype content toward thin, average – weight and overweight peers. *Sage Open*, 4, 1 – 11.
- Eigenman, L. A. (2012). Childhood obesity: Social, emotional, and academic impact. (Unpublished master thesis). Sierra Nevada College, Sierra Nevada, USA.
- Fiske S. T. (2012). Managing ambivalent prejudices: The smart-but-cold, and the warm-but-dumb stereotypes. *Annals of the American Academy of Political and Social Sciences*, 639, 32-48.

Flannery-Schroeder, E. C. i Chrisler, J. C. (1996). Body esteem, eating attitudes, and gender-role orientation in three age groups of children. *Current Psychology: Developmental, Learning, Personality, Social*, 15, 235–248.

Gable, S., Krull, J., i Chang, Y. (2009). Implications of overweight onset and persistence for social and behavioral development between kindergarten entry and third grade. *Applied Developmental Science*, 13(2), 88-103.

Gallagher, S., Tait, T. J., McCologan, B., Dovey, T. M. i Halford, J. C. G. (2003). Negative judgments about male associates of obese females. *Obesity Research*, 11, A118–A119.

Goffman, E. (1963). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Hao, L. N., Li, Y. P., Du, S. M., Hu, X. Q., Yang, W. i Ma, G. S.(2010). Perception and attitude on obese children of urban primary school students in Beijing. *Chinese Journal of School Health*, 31(2), 161-163.

Harper, D., Wacker, D. P. i Cobb, L. S. (1986). Children's social preferences toward peers with visible physical differences. *Journal of Pediatric Psychology*, 11, 323–342.

Hassel, T. D., Amici, C. J., Thurston, N. S. i Gorsuch, R. L. (2001). Client weight as a barrier to non-biased clinical judgment. *Journal of Psychology and Christianity*, 20, 145–161.

Hebl, M. R. i Heatherton, T. F. (1998). The stigma of obesity in women: The difference is black and white. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24, 417–426.

Hebl, M. R. i Mannix, L. M. (2003). The weight of obesity in evaluating others: A mere proximity effect. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 28–38.

Hirschfeld, L. A. (2001). On a folk theory of society: Children, evolution, and mental representations of social groups. *Personality and Social Psychology Review*, 5, 107 – 117.

Irving, L. (2000) Promoting size acceptance in elementary school children: the EDAP puppet program. *International Journal of Eating Disorders*, 8, 221–232.

Klesges R. C., Haddock C. K., Stein R. J., Klesges L. M., Eck L. H. i Hanson C. L. (1992). Relationship between psychosocial functioning and body fat in preschool children: A longitudinal investigation. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 60, 793-796.

Kumanyika, S. (2004). Cultural differences as influences on approaches to obesity treatment. U: G. A. Bray i C. Bouchard (Ur.), *Handbook of obesity* (str. 45 – 67). New York: Marcel – Dekker Inc.

Latner J. D. i Stunkard A. J. (2003). Getting worse: The stigmatization of obese children. *Obesity Research*, 11, 452-456.

Lee, S., Ho, T. P. i Hsu, L. K. G. (1993). Fat phobic and non – fat phobic anorexia nervosa: A comparative study of 70 Chinese patients in Hong Kong. *Psychological Medicine*, 23, 999 – 1017.

Lelkes, Y., Krosnick, J. A., Marx, D. M., Judd, C. M. i Park, B. (2012). Complete anonymity compromises the accuracy of self-reports. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48, 1291-1299.

Ma, G. S., Li, Y. P., Han, X. M., Ren, H. i Xu, Y. J. (2004). The perception and attitudes on obese adolescents of Huiwen high school students in Beijing. *Chinese Center for Disease Control and Prevention*, 20(11), 975-978.

Maričić, J. (2009). Teorije i istraživanja predrasuda u dječjoj dobi. *Psihologijske teme*, 18, 137 – 157.

McCullough, N. N., Muldoon, O. O. i Dempster, M. M. (2009). Self-perception in overweight and obese children: A cross-sectional study. *Child: Care, Health & Development*, 35, 357-364.

McFarland, S. G. (2001). *Prejudiced people: Individual differences in explicit prejudice*. Rukopis. Western Kentucky University.

Mortel, T. F. (2008). Faking it: Social desirability response bias in self - report research. *Australian Journal of Advanced Nursing*, 25, 40 – 48.

Neuberg, S. L., Smith, D. M., HoVman, J. C. i Russell, F. J. (1994). When we observe stigmatized and “normal” individuals interacting: Stigma by association. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20, 196–209.

Neumark-Sztainer, D., Story, M. i Harris, T. (1999). Beliefs and attitudes about obesity among teachers and school health care providers working with adolescents. *Journal of Nutrition Education*, 31, 3–9.

Newcomb, A. F. i Bagwell, C. L. (1995). Children's friendship relations: A meta – analytic review. *Psychological Bulletin*, 117, 306 – 347.

Penny, H. i Haddock, G. (2006). Anti-fat prejudice among children: The “mere proximity” effect in 5–10 year olds. *Journal of Experimental Social Psychology*, 43, 678 – 683.

Phillips, R. G. i Hill, A. J. (1998). Fat, plain, but not friendless: self-esteem and peer acceptance of obese pre-adolescent girls. *Journal of Obesity Related Metabolic Disorders*, 22, 287 – 293.

Puhl, R. i Brownell, K. D. (2001). Bias, discrimination, and obesity. *Obesity Research*, 9, 788–805.

Reber, A. S. i Reber, E. (2001). *The penguin dictionary of psychology*. London: Penguin books.

Richardson, S. A., Goodman, N., Hastorf, A. H. i Dornbusch, S. M. (1961). Cultural uniformity in reaction to physical disabilities. *American Sociological Review*, 26, 241–247.

Schulze, B., Richter-Werling, M., Matschinger, H. i Angermeyer, M. C. (2003). Crazy? So what! Effects of a school project on students’ attitudes towards people with schizophrenia. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 107, 142–150.

Schur, E. A., Sanders, M. i Steiner, H. (2000) Body dissatisfaction and dieting in young children. *International Journal of Eating Disorders*, 27, 74–82.

Sigelman, C. K., Howell, J. L., Cornell, D. P., Cutright, J. D. i Dewey, J. C. (1990). Courtesy stigma: The social implications of associating with a gay person. *Journal of Social Psychology*, 131, 45-56.

Sigelman, C. K., Miller, T. E. i Whitworth, L. A. (1986). The early development of stigmatizing reactions to physical disabilities. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 7, 17–32.

Stephan, W. i Rosenfield, D. (1978). Effects of desegregation on racial attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36, 795-804.

Thompson, S. H., Corwin, S. J. i Sargent, R. G. (1997). Ideal body size beliefs and weight concerns of fourth-grade children. *International Journal of Eating Disorder*, 21, 279–284.

Tiggermann, M. i Anesbury, T. (2000) Negative stereotyping of obesity in children: The role of controllability beliefs. *Journal of Applied Social Psychology*, 30, 1977–1993.

Vartanian L. R. i Silverstein K. M. (2013). Obesity as a status cue: Perceived social status and the stereotypes of obese individuals. *Journal of Applied Social Psychology*, 43, E319-E328.

Vila G., Zipper E., Dabbas M., Bertrand G., Robert J. J. i Ricour, C. (2004). Mental disorders in obese children and adolescents. *Psychosomatic Medicine*, 66, 387-394.

Walker, I. i Crogan, M. (1998). Academic performance, prejudice, and the jigsaw classroom: New pieces to the puzzle. *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 8, 381-393.

8. PRILOZI

Prilog 1. Individualni crteži svih blizanaca

Blizanac normalne težine 1 (ž)

Pretili blizanac 1 (ž)

Blizanac normalne težine 2 (ž)

Pretili blizanac 2 (ž)

Bliznac normalne težine 3 (ž)

Pretili bliznac 3 (ž)

Bliznac normalne težine 4 (ž)

Pretili bliznac 4 (ž)

Bliznac normalne težine 5 (ž)

Pretili bliznac 5 (ž)

Bliznac normalne težine 6 (m)

Pretili bliznac 6 (m)

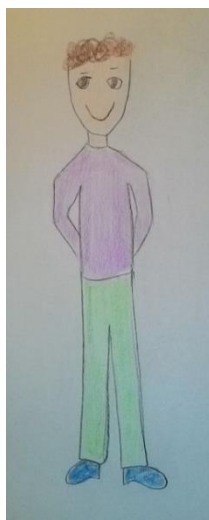
Bliznac normalne težine 7 (m)

Pretili bliznac 7 (m)

Bliznac normalne težine 8 (m)

Pretili bliznac 8 (m)

Blizanac normalne težine 9 (m)

Pretili blizanac 9 (m)

Blizanac normalne težine 10 (m)

Pretili blizanac 10 (m)

Prilog 2. Crteži grupa od četvero djece

Četvero djece normalne težine 1

Četvero djece normalne težine 2

Četvero djece normalne težine 3

Četvero djece normalne težine 4

Četvero djece normalne težine 5

Četvero djece normalne težine 6

Troje djece normalne težine
i jedno pretilo dijete 1

Troje djece normalne težine
i jedno pretilo dijete 2

Troje djece normalne težine
i jedno pretilo dijete 3

Troje djece normalne težine
i jedno pretilo dijete 4

Troje djece normalne težine
i jedno pretilo dijete 5

Troje djece normalne težine
i jedno pretilo dijete 6

Dvoje djece normalne težine
i dvoje pretile djece 1

Dvoje djece normalne težine
i dvoje pretile djece 2

Dvoje djece normalne težine
i dvoje pretile djece 3

Dvoje djece normalne težine
i dvoje pretile djece 4

Dvoje djece normalne težine
i dvoje pretile djece 5

Dvoje djece normalne težine
i dvoje pretile djece 6

Troje pretile djece i jedno dijete
normalne tjelesne težine 1

Troje pretile djece i jedno dijete
normalne tjelesne težine 2

Troje pretile djece i jedno dijete
normalne tjelesne težine 3

Troje pretile djece i jedno dijete
normalne tjelesne težine 4

Troje pretile djece i jedno dijete
normalne tjelesne težine 5

Troje pretile djece i jedno dijete
normalne tjelesne težine 6

Četvero pretile djece 1

Četvero pretile djece 2

Četvero pretile djece 3

Četvero pretile djece 4

Četvero pretile djece 5

Četvero pretile djece 6

